

A DEBRECENI M. KIR. TISZA ISTVAN TUDOMÁNYEGYETEM
JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYI KARA.

1217. 19.37./1938. szám.

Érk: 19__ évi 1938 JUN. - 4. ó n.

Előirat: _____

drb. melléklet. Utóirat: _____

Bizálatra kiadandó.

Dr. Kun Béla

" Fachár Gyula
professzor matematik.

Debrecen 1938. június 7 - én.

Kovács
e. i. délután

1217 / 1937-38.

A nemvagyoni kár.

Magyar Gábor.

Tűzvesztés okozta, - kifizetendő
visszatérítendő is mások. Elfogadom.
So be am up 28 min 14 e 16 min 13
Hosszánvaló. J. 1938. jún. 15. Gábor

A 2348

Felhasznált forrásmunkák.

Almási Antal: A negatív interesse a magánjogi tervezetben.

Jogász egyleti értekezések. Régi füzet XXXII.
kötet 254 sz.

" Nichtvermögensschaden im ungarischen Privatrecht
Szeged 1923.

" Nemvagyoni kár megtérítése. Jogtudományi Közlöny
1926.7 sz. 53 l.

" Sajtó okozta kár. Polgári jog. 1930.1 sz. 5 l.

" Ungarisches Privatrecht. Ungarische Bibliothek.
Berlin-Leipzig 1922. u. w. v.

Balázs P. Elemér: A nemvagyoni kár megtérítése. Jogtudományi
Közlöny 1913.12 sz. 99 l.

" Kártérítési sajtójog. Polgári jog 1930 10 sz.
501 lap.

" Kártérítési sajtójog a birói gyakorlatban.
Polgári jog. 1931. 4-5 sz 161 lap.

" A kártérítési sajtójog a jogi irodalomban.

Polgári jog.1931.8 sz.383 l.

:Beck Salamon:A nemvagyoni kár a versenytörvényben.Közigazdaság és Pénzügy,Polgári jog melléklete 1933.6 sz. 97 l.

" A negatív interesse megtérítése.Polgári jog. 1928.9-10 sz.208.1.

" Az erkölcsi kár önállósága.Polgári jog 1929.1 sz.41.lap.

" Nem vagyoni kár.Polgári jog.1929.6 sz.290 lap.

" Csábitási kárigény elenyészése.Polgári jog.1936 8.546.

Boga Bálint: A magánjogi csábitásnak kártérítési kötelmet alapító joghatása.Magyar Jogi Szemle.1931.3 sz. 141 lap.

Dezső Gyula: Az objektív kártérítés tana.Függelék:az erkölcsi kár.Bp.1917.

Engel Zsigmond: Néhány szó a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetének 357 §-ához.Jogtudományi Közlöny 1903.36 sz.297 lap.

Engel Zsigmond: Házasságon kívüli nemi viszonyból eredő kártérítés és a Tervezet.Magyar Jogászujság.

1904.4 sz.84 l.

Fedor-Márkus: Magyar Magánjog.

Fonyó György: Megszűnik-e az eszmei kár megtérítésének kötelezettsége, ha a károsító cselekmény eredménye megszűnt?Polgári jog.1930.7 sz.346 l.

Gál Dezső: Kártérítés ideális kárért.Jogtudományi Közlöny.

1910.39 sz.332 l.

Gl.A.:Ügyvéd erkölcsi kára.1936.3.201.

Goldberger József: Csábítás házassági ígérettel a francia jogban.Polgári jog.1932.7 sz.294 l.

" Közszereplés és személyiségi jog.

Grill f.döntvénytár.

Dr Heller Erik: A becsület védelméről szóló 1914:XL^{t.c.}_vPécs 1914

Kelemen Sándor:A személyiség értékcsökkenésének figyelembevétele a kártérítésnél.Polgári jog 1929.9-10 sz. 447 l.

Kolozsváry Bálint: Magánjog.Studium.Bp.1930.

Kőnig Endre:Mikor követelhető kártérítés a be nem tartott házassági ígéretért?Jogállam.1931.413. 1.

Márkus: Magyar Jogi Lexikon /W.Wolf f Károly/ 588-9.

Meszlényi Artur: A nem vagyoni érdekek jogi védelméről.Magán-
jog politikai tanulmányok.Bp.1901.35.1.

" Nem vagyonbeli kár.Grosschmid Glossa.I.kötet
Bp.1932.324.1.

" Jogtudományi Közlöny 1916.40 sz.

" Jogállam.XII.509.1.

Pécsi Mihály: Erkölc helyett hozomány.Széljegyzetek az újabb
joggyakorlatunkhoz.Jogtudományi Közlöny 1913.
5 sz.40.1.

Polgári jogesetlexikon.Bp.1937.

Politzer Izidor: Ideális Kártérítés.Ügyvédek lapja.1907.9 sz.
5.1.

Reiffel.Az erkölcsi kár megtérítése.Jogi Szemle.1890.II.kötet
15 sz.488.1.

Schuster Rudolf: A nemvagyoni kár.Jogállam.1929.4-5 sz.156.1.

Dr Schwartz Tibor: A magánjogi csábitás.Polgári jog 1937.5 249

" A nemvagyoni kár kérdéséhez.Jogállam.1930.
107.1.

Szabó Alajos: Elégtétel a nemvagyoni kárért.Ügyvédek Lapja.
1917.45 sz.3.1.

Szántó Imre: Néhány szó az erkölcsi kárról.Polgári jog.1932.
2.sz.48.1.

Szigeti László ifj.: Magánjogi csábitás.Polgári jog.1926 9-10
289.1.

" Csábitás.Polgári jog 1928.3 sz.47.1.

" A kártérítés gyakorlatából I.Erkölcsi
kártérítés magánjogi csábitásért.Polgári
jog 1929.7 sz.338.1.

Sz-i: Kártérítés hosszabb tartalmu szerelmi viszony esetén.
Polgári jog 1929.8 sz.409 1.

Szigeti László ifj.: Erkölcsi kár .Polgári jog.1929.9-10 sz.
449.1.

Szigeti László ifj.: A nem vagyoni érdekek védelme. Polgári jog. 1930.10 sz. 521.1.

" A magánjogi felelősség újabb alakjai. Polgári jog. 1931.10 sz. 465.1.

" Erkölcsi kártérítés mint érdekvédelmi eszköz. Polgári jog. 1932.3 sz. 96.1.

" Nem vagyoni kártérítést igények halmazata. Polgári jog. 1934.4 sz. 226.1.

Sz-i: Utszéli jogesetek. Polgári jog. 1932 8 sz. 333.1.

Szigeti László ifj.: A kártérítés gyakorlatából. Polgári jog; 1934.6 sz. 360.1.

Dr Szegő Izsó: A tisztességtelen verseny II. ^{kiadás} ~~kötet~~ Bp. 1926.

Szladits Károly: Magánjogi birói gyakorlat 1901-27. Bp. 1928.

Stauch-Bogsch: Magánjogi döntvénytár.

Takács Aurél-Török Sándor-Vári Albert: Az esküdtbiróságok előtti eljárásra és a semmiségi panaszra vonatkozó rendelkezések módosításáról szóló 1914 évi XIII és a sajtóról szóló 1914 évi XIV. t. c. Bp. 1914.

Dr Vági József: A judikatura kiemelkedő döntései. Polgári jog

1934.2.sz.75.1.

" A judikatura " " " "

1935.2 sz.115.1.

" A judikatura " " " "

1935 6 sz.367.1.

" Az 1934 évi birói gyakorlat alapelvei.

Polgári jog.1935.1.sz.52.1.

" A judikatura kiemelkedő döntései Polgári jog.

1937.9 sz.513.1.

" A judikatura " " " "

1935.10.sz.611.sz.

Zachár Gyula: Magánjog alapvonalai. Bp.1928.

Zsitvay Leó: Törvényjavaslat a sajtóról. Jogállam. 1913.10 sz.

741.1.

Zsögöd Benő: Fejezetek kötelmijogunk köréből. Bp.1901.

A nemvagyonosi kár.

I.

Az állami parancs, a jogszabály /objektív jog/ hozatalának és kinyilvánításának célja az ezáltal koncedált egyéni jogok /subjektív jog/ megvédése s ezután az állami és társadalmi rend fenntartásának biztosítása. A jogélet területén mindenkinek meg van vonva a maga kis köre, amelyen belül szabadon mozoghat és meg vannak szabva azok a lehetőségek, amelyekkel ezen kis körök egymásba kapcsolódhatnak, egymással érintkezhetnek, egymásra pozitív és negatív hatást gyakorolhatnak. Abban az esetben, ha valaki a részére megvont körből kilép, vagy másnak körét egyébként meg nem engedetten megzavarja, a tárgyi jog tilalmába ütközik, a jogrendet megsérti, amelyért az állami akaratban megszabott következményeket viselni tartozik. Hogy ezen sértő magatartásnak mik lehetnek a következményei, elvileg a kártérítés tana, gyakorlatilag a törvény vonatkozó rendelkezése szabja meg. Mindenekelőtt a tilalmazott magatartás abbahagyása, másodlagosan pedig az okozott sérelem anyagi következményeinek kártalanítás útján elminálása és ily módon

az előbbeni állapot olyaténképpen visszaállítása, mintha a jogsértő magatartás nem tanusított volna. A sértett által szenvedett sérelem, mint kár lehet olyan, amely pénzben pontosan és összegszerűleg felmérhető, de lehet olyan is, amelynek biztos mértéke nincs, mivel nem, vagy nemcsak anyagiakban, hanem a károsult személyi tulajdonságai érdeksérelmében jelentkezik. Előbbi a vagyoni, utóbbi a nemvagyoni kár.-

Ha egy teherautó akár a vezető, akár a gép konstrukciójának hibájából valamely épületnek nekirohan és azt megrongálja, pontosan megállapítható, hogy az épület tulajdonosát annak helyreállítása körül mennyi kiadás és ezuton milyen károsodás érte. Az idevonatkozó számvetés eredménye nem fejezi ki esetleg mindig és minden vonatkozásban a káreredményt, lényegileg azonban a kiegyenlítődés megtörténhetik.-Ha pl. ezen épületen egy olyan szobor volt, amelyet a tulajdonos elhalt régi barátja készített és a szobor darabokra törik, megtéríthető és megtérítendő a szobor reális forgalmi értéke, de nem fog megtérülni azon pretium affectionis, amellyel ez a tulajdonosra a szobor készítőjével fenállott különös lelki

kapcsolatánál fogva birt.-Ezen többlet már tulmegy azon a há-
táron, amellyel a magánjog kártérítés tana számol.-

Ha a teherkocsi a járdán haladó fiatal lányt elgá-
zolja, az autó forgalomban tartója ennek megtéríteni tartozik
a gyógykezeléssel, egészsége helyreállításával vagy a rajta
lévő ruházat tönkretételével okozott kárt. Ez a vagyoni kár.
De megtéríteni tartozik azon érdeksérelmet is, amely azáltal
éri, hogy pl. béna maradván, vagy egyéb eltorzulást szenvedvén
férjhezmenetele lehetősége csökkenést szenved. Ez a nemvagyoni
kár.

De a károsító magatartásnak lehetnek nemcsak a
sértettel szemben jelentkező közvetlen, hanem közvetett, ugyne-
vezett rezonáló hatásai is. Ha pl. a balesetet szenvedett édes-
anyja, midőn hazavitt lányát eltorzult állapotban meglátja,
lelki rázkódtatást szenved, a kártokozó megtérítési tartozik
azokat a pénzbelileg ugyancsak pontosan fel nem mérhető káro-
kat is, amelyeket cselekménye az édesanya ideg-és lelkiállapo-
tában előidézett.-

Ezek a nemvagyoni károk megtérítésének kötelezettsége, módja és mértéke szolgáltatott a jogirodalomnak hosszú időn át bőséges anyagot. Sőt foglalkozik azzal ma is, anélkül, hogy a kérdés még végleges lehiggadáshoz ért volna.-

Az alantiakban ezen nem vagyoni károknak a jogban való felmerültével, kifejlődésével és főleg a magyar jogban való mai helyzetével kívánunk a keret által megszabott rövidséggel foglalkozni.

II.

Római és germán jog.

A római jogban és a régi germán jogban a kártérítési kötelezettség és a büntetés összeestek. Az ősi jogi felfogás a vagyon minden megsértésében a személyiség megsértését látja. A cselekményt a sértettnek nyújtott büntetés természetével bíró teljesítéssel engesztelik ki. A vétkes ez által megváltja magát a sértett bosszujától, megveszi magának a békét, a jogbékét, melyet megtört. Ezek a büntetéspénzek a római és germán jogban tarifálva voltak a dolog értékének kétszeresében

vagy háromszorosában, amelyben nemcsak a megsértett vagyoni érték, hanem az okozott nem vagyoni kár ellenértéke is bennfoglaltatott. Az egyes ellen elkövetett delictum nem mint a jogrend megsértése tekintetett, hanem mint a subjektív jog megsértése. A büntetési összeg a sértettnek vagy családjának jutott, miért is büntetésnek csak akkor és annyiban volt helye, ha és amennyiben a sértett az okozott rosszat mint hátrányt érezte. A büntett kísérlete büntetlen maradt, egyrészt azért, mivel materiális hátrány nem állott elő, másrészt mivel a jogsértés szándékát a bekövetkezett külső eredmény nélkül nem tartották kellően megállapíthatónak. Ugyanebből az okból egyenlően büntették a szándékos és gond^{at}talanságból okozott testi sértést, valamint követelték a véletlen által előidézett kár esetén az ártatlantól az engesztelési díjat.

Később a jogfejlődés során egészségesebb jogérzettel már különbséget tettek a vétkes és nem vétkes sértések között. Így a német népjogok egy része nem vétkes károkozás esetén megtagadja a békepénzt, megtiltja a magánharcot és csak a dolog értékének megtérítését kívánja. A további fejlődés során

különbséget tettek a bűncselekmény által okozott vagyoni kár megtérítése és a büntetés illetve az elégtételadásra szolgáló ^{összeg} között. A lex Salica szerint lopás esetén fizetendő engesztelési díjban bennfoglaltatik a faidus, ami megfelel a Busse-nak és a capitale, amely a megsértett vagyonérdek megtérítéséül szolgál. Ezáltal azokban az esetekben, amelyekben a szándékos jogsértést a német jog szerint pénzösszeg lefizetésével kellett elégtételt szolgáltatni, a büntetés közbüntetés jellegét nyerte, minek folyán a büntetési összeg egy része az államnak jutott.

A római jogban a hiányos közbüntetőjog és a popularis keresetek mellett mindig voltak tiszta magánjogi büntető keresetek is, melyeket csakis a sértett fél indíthatott s melyek csakis annak érdekeit szolgálták. A fejlődés során a poenális keresetek élesen elkülönültek az actiones rei praesecuriaétól, amennyiben az utóbbiak csak a vagyoni kár, amazok pedig a nem vagyoni, az eszmei javaknak védelmére szolgáltak. Ezt a védelmet azáltal válték a rómaiak biztosítani, hogy a sértettnek nemcsak a vagyoni kár megtérítésére adtak bizonyos

pénzösszegeket, hanem ezt egyszersmind a vétkesre mint büntetést rótták ki. Ez a kötelezettség a vétkes fél részéről nem volt átörököthető és harmadik részéről nem volt teljesíthető.

A közönséges német jog a római jog privát büntetését is recipiálta. A közönséges német jog csak vagyoni keresetet ismer. Emellett azonban a nemvagyoni kár két nemét concedálja. Egyik a fájdalomdíj iránti kereset, a másik az u. n. Deflorationsklage. Az előbbi a Karolinák 20-21 cikkében, az utóbbi a kanonjogban találja alapját, melyszerint ki szüzet elcsábít köteles annak bizonyos díjat fizetni és feleségül venni. Ha atyja nem akarja lányát hozzáadni, köteles ^{annyi} pénzt fizetni, mint amennyi dos a hajadonnak jár. Német szokásjog szerint, ki szüzet tisztességes özvegyet elrabol, köteles elvenni, vagy annak rangjához és vagyoni viszonyaihoz képest pénzbeli kártérítést adni.

A fájdalomdíj iránti kereset vegyüléke a római és germánjogi elemnek. Ez a testi sértés által okozott fájdalomért bizonyos pénzösszeg fizetésére irányul, amely pénzbüntetés fizetésének nem kártérítési, hanem elégtételadási jellege van. A fájdalomdíj speciális germánjogi intézmény volt, amelynek

alapgondolatát a római jogban kétségtelenül meg lehet találni. A Digesták "cicatricum autem aut deformitatis nulla fit aestimatio, quia liberum corpus nullam recipit aestimationem" csak azt jelenti, hogy szabad emberen elkövetett testi sértés esetén nem lehet szó kárbecslésről, ami azonban nem zárja ki az okozott rossznak a büntetés szempontjából való megbecsülését. Ezt mutatja a Dig. következő helye: /1. §. 5. D/9.3/Ulp// Sed cum homo perit, damni aestimatio non fit in duplum, quia in homine libero nulla corporis aestimatio fieri potest, sed quinquaginta aureorum aestimatio fit." Szabad ember megölésénél tehát helye volt populáris keresetnek, amely büntető kereset volt és így a szabad ember teste tényleg megbecsültetett és pedig 50 aranyban.

A fájdalomdíj iránti kereset eredetét a régebbi német jog compositioiban találjuk, ezekből a népjogi forrásokból vette át a Carolina. A XVII. században vált a particularis jogból a közönséges német jog intézményévé.

A fájdalomdíj iránti kereset fejlődéséhez tartozik, hogy míg korábban speciális fájdalomdíj iránti keresetek

voltak minden tag, vagy szerv megsértéséért, később azonban egy generális kereset fejlődött ki. Míg a fájdalomdíj régebben mint büntetés szerepelt, később mint kártérítés jelentkezik.

A BGB. életbeléptéig a partikuláris jogok tovább mentek, mint a német közönséges jog. A szász polgári törvénykönyv általában ismeri el. A porosz Landrecht azonban a parasz-
tokra és egyéb alsórendűekre szorítva ismeri el a fájdalomdíj jogosságát. Ugyancsak a porosz Landrecht nőszemélynek a testi sértés által okozott deformációjáért pénzbeli kártérítést ad a házasságkötés megnehezítése okából. A szász polgári törvénykönyv tisztességes hajadon elcsábításáért magánbirságot állapít meg. A porosz Landrecht elégtételt ad a nő teherbeejtéséért, mely elégtétel minden esetben a bekövetkezett becsületcsorbulásnak kiegyenlítéséül szolgál. Nem vagyoni kártérítés volt a szász jogban a jogtalan szabadságelvadás által okozott sérelemért adott elégtétel, mely a szász tükör magyarázatából fejlődött ki a XVI. században és a szász polgári törvénykönyvbe is bekerült.

III.

Külföldi törvények.

Láttuk, hogy a római és régebbi német jogok bizonyos mértékben elismerték a nem anyagi kárigényt s ennek érvényesítését lehetővé is tették. Azonban a római jog erősen materiális jellege mindvégig súlyos teherként nehezedett a problémára s annak a német jogterületen szélesebb keretek között való alkalmazását gátlólag akadályozta. Hozzájárult ehhez a századforduló erősen materialista gondolkozása is, ami a német polgári törvénykönyvben s ennek iránytadó tekintélye folytán az egész világ újabb magánjogi codexeiben is erősen érezteti hatását.

1. Német polgári törvénykönyv.

Ennek tulajdonítható, hogy az 1900-ban hatályba lépett BGB. nagyon szűken szabja meg a nem vagyoni kártérítés körét s hogy ez tárgítható ne legyen a 253 §-ában kiemeli, hogy "nem vagyoni kárért pénzbeli kártérítés csak a törvényben meghatározott esetekben követelhető." A törvény ezen rendelkezése megakadályozza, hogy a kiterjesztő törvénymagyarázat a vál-

tozott élet követelményeihez simuló birói joggyakorlat által széles fejlődési lehetőségeket nyújtson.

A 847.§.szerint testisértés vagy egészség megsértése, valamint szabadságelvonás esetében a sérelmet szenvedett a kárért, mely nem vagyoni kár is lehet, méltányos pénzbeli kártérítést követelhet. Az igény nem ruházható át és nem öröklhető, csak akkor, ha szerződéssel elismerték vagy a ^{percsatoltak} ~~perfüggőség~~ ~~beállt~~.

A női szemérem megsértése esetén a defloratoria alapított keresetet a német jog nem ismeri, e tekintetben védelmül csak a 847 §. második bekezdése szolgál, amely szerint ezen szakasz első bekezdésében megszabott nem vagyoni igény illeti meg azt a nőt, akinek épkélszi épsége ellen büntettet vagy vétséget követtek el, vagy akit ravaszsággal, fenyegetéssel, avagy függő helyzete kihasználásával birtak rá a házasságonkívüli nemiközösülésre.

Az 1300.§. szerint az érintetlen jegyes, ha vőlegényével nemileg érintkezik az eljegyzéstől visszalépő vőlegényétől méltányos nem vagyoni kártérítést követelhet.

2.Az osztrák polgári törvénykönyv.

Az osztrák polgári törvénykönyv "Schmerzensgeld" és "Tilgung der Beleidigung" terminológiával jelöli meg az eszmei kárért járó fájdalomdíj fogalmát. Az optk rendelkezései kezdetlegeseek. A fájdalomdíjat kivéve, visszamegy a vagyoni kárra, amit az erkölcsi kártevés okozott s csak ezt téríti meg. Az 1325 §. szerint "ki valakit testében megsért, viseli a sértett gyógyítási költségeit; neki az elmaradt, vagy ha a sértett a keresetre tehetetlenné lesz, a jövőre elmaradó keresményét is megtéríti s ezen felül annak kívánságára s kitudott körülményekhez mért fájdalomdíjat fizet." Törvényes rendelkezés hiányában vitás, hogy testi sértés esetén a megítélhető fájdalomdíjon felül jár-e nem vagyoni kártérítés. A gyakorlatban nem jutott érvényre Pfaffnak ama nézete, hogy az osztrák Btk. szerint minden sértésért és így a morális sértésért, lelki fájdalomért is teljes elégtétel és pénzbeli kiegyenlítés jár. Ez a nézet az osztrák Btk 324. §-ra van alapítva, mely szerint "a teljes elégtétel magában foglalja a "Tilgung der verursachten Beleidigung"-ot is. A "verursachte Beleidigung" alatt

azonban az optk szerkesztésekor uralkodó terminológia szerint csak a jogtalan károkozást értették, de nem a bármely sértés által okozott ideális kárért adandó elégtételt is.

Az 1327.§.a haláltokozó testi sértés esetén csak a tényleges kárt, az 1328.§.nőszemély elcsábítása esetén csak a tényleges költségeket, az 1330.§.csak a becsületsértés által okozott valószínű kár és nyereségelmaradást ítéli meg.

3.Schweizi törvénykönyv.

Az ismertetett törvénykönyvek rendelkezéseinél szélesebb körben, mégis azonban elég óvatosan intézkedik az 1907 évi schweizi polgári törvénykönyv és az 1911 évi schweizi kötelmi jogi törvénykönyv. Az előbbi 28.§-a szerint "akit személyi viszonyaiban jogosulatlanul megsértének, a zavarás abban hagyását kérheti. Kártérítésre, vagy elégtételképeni /Gehugtuung/pénzösszegre irányuló kereset csak a törvényben előírt esetekben van megengedve. Bár itt is megtaláljuk a BGB közlatozó szakaszát, de a tételes rendelkezések különösen az emberséges bírói joggyakorlat a nem vagyoni kár igényelhetésének nagyobb teret engednek. A 29 § szerint valaki nevéhez való jogá-

nak megállapítását kérheti. Ha valaki másnak nevét bitorolja, a bitorlás abbahagyása, az okozott kár megtérítése és ha a károsítás módja ezt indokoltta teszi, pénzbeli elégtétel igényelhető.

A 93.§. szerint a bíró annak a jegyesnek, aki az eljegyzésnek hibáján kívül történt felbontása által személyi viszonyaiban súlyos sérelmet szenved a felbontásban vétkes jegyestárs terhére pénzbeli elégtételt ítélhet meg. Ez az igény nem ruházható át, de örökölhető, ha az örökség megnyíltakor elismerték, vagy keresettel már érvényesítve volt.

A 151.§. szerint ha a házasság felbontását eredményezett körülmények a nem vétkes házastársat személyi viszonyaiban súlyosan sértik, részére a bíró pénzbeli elégtételt ítélhet meg.

A 318.§. pénzbeli elégtételt állapít meg a házasságon kívül született gyermek anyjának, ha az apa a nőnek a nemi közösülés előtt házassági ígéretet tett, vagy erőszakos nemi közösülést követett el, vagy a nő feletti hatalmával visszaélt, vagy ha a nő a közösülés idején még nem volt teljes-

koru.

A kötelmijogi törvény 47.§.szerint emberölés vagy testi sértés esetén a sérült vagy a halott hozzátartozói részére a fenforgó különleges körülmények figyelembe vételével a bíró mérsékelt pénzbeli elégtételt ítélhet meg.

A 49.§.alapján az, aki személyi viszonyaiban sérelmet szenvedett, a sértőtől kártérítést, és ha a jogellenes cselekedet súlyossága indokolja, pénzbeli elégtételt igényelhet.

4.Hollandi törvénykönyv.

A hollandi polgári törvénykönyv, a schweizihez hasonlóan úgy testi mint lelki fájdalomért kártérítésre kötelez, továbbá pénzbeli elégtételt enged a becsületnek, jóhírnévnek és más immateriális jognak pld.névhez való jognak oly sértése miatt, amely nem járt vagyoni hátránnyal.

5.Angol-amerikai jogrendszer.

Az angol-amerikai jogrendszernek kiterjedt mértékben nyújtanak pénzbeli elégtételt ideális károkért és hátrányokért. Nemcsak a vagyon megsértése, hanem a szabadság elvoná-

sa, a rágalmazás, védjegybitorlás, titok felfedése is kártérítésre kötelez és a sértett vagyoni elégtételt kap úgy a testileg mint lelkileg szenvedett méltánytalanságért. Az angol gyakorlatban általánossá vált a felfogás, hogy minden jogsértés esetében még ha az vagyoni kárt nem is okozott, elégtételadásnak van helye. Azt az elvet, hogy a kárpsultnak minden jogsértés esetén elégtétel adandó, Angliában úgy értelmezik, hogy a sértettnek minden jogsértés esetén vagyoni kárpótlás nyújtandó. A büntető eljárás az angol felfogás szerint nem a félnek, hanem csak a közösségnek ad elégtételt, nálunk, amennyiben jogellenes cselekmény vagyoni kárt nem okoz, a büntetést a magánosnak is adott elégtételnek tekintik. Angliában testi sértés, becsület-sértés esetén a büntetésen felül kártalanítás akkor is igényelhető, ha a cselekmények vagyoni kárt nem is okoztak.

Angol felfogás szerint exemplary vagy vindictive damages megállapításának van helye, vagyis példás és megtorló kártérítésnek, midőn a kártevő rosszakaratuan jár el, mikor a vétséget a rossz szándék súlyosbbitja.

Említésre méltó az angol jog szerinti "névleges kártérítés", a kár ama foka, melyről az esküdtek azon a nézetten vannak, hogy a szenvedett kár oly csekély, hogy nem volt érdemes kártérítési pert indítani.

General damage-nak nevezik azt a kárt, melyet bizonyítani nem szükséges /okozott fájdalom/, hanem a jog azt a tények okszerű következményének tekinti. Ezzel szemben a special damage-nak nevezzük azt, melyet a jog nem alperes cselekménye szükségképeni következményének tart, hanem a fennforgó eset különleges konsekvenciájának vélelmez.

6. Francia jog.

A nemvagyoni kár megtérítésének legszélesebb a köre a francia jogban. A kártérítés tételes intézkedésen: a Code civil 1382 és 1383 cikkein alapszik. A dommage - mint a német birodalmi törvénykönyvben a Schade - nemcsak vagyoni, hanem erkölcsi kártalanítást is jelent. Ezek a szakaszok azonban elhelyezésüknél fogva csak a délits és quaside lits eseteire vonatkoznak, míg az 1142., 1146., 1149 és 1153. szakaszok, melyek a szerződéses kötelmekből eredő kártérítést meghatározz-

zák, a nem vagyoni kárt mint megtérítendő kárt nem említik. Ne-
héz azonban a határt megvonni, mert a szerződésértő magatar-
tások esetleg magánjogi delictumot is képezhetnek. A gyakor-
latban ezek össze vannak zavarva s a francia iudicatura, amenny-
nyiben a szerződés és delictum összeütközésének esete forog
fenn, a delictumra vonatkozó szabályokat alkalmazza. Így külö-
nösen durva szerződésszegés esetén, lehetővé teszi a nem vagy-
ni kár/ igényelhetését. Az elmélet azonban tulnyomóan azt az
álláspontot foglalja el, hogy ahol a felek között szerződés
van, ott nem lehet a delictumokra vonatkozó szabályokat alkal-
mazni. Abból, hogy a házassági ígélet per útján ki nem kénysze-
rithető, a francia jogban ép oly kevésbé következik, mint a né-
met jogban, hogy annak vétkes megszegése esetén kártérítésnek
helye nem lenne. Ebben az esetben, mivel érvényes szerződéses
kötelezettség nincs, a delict jogot alkalmazzák. A vétkes fél
a nem vétkes félnek köteles tehát nem vagyoni kárát is meg-
téríteni, mely őt a szőszegés folytán érte. Ilyen a csábítás
vagy teherbejítés esete is, mely csak az 1910 évi törvényhozás-
sal került a Code civil 340 szakasz helyébe. Ez a törvénysza-

kasz azt az öt esetet sorolja fel, amelyekben apasági keresetnek van helye. A csábítás esetei közül példálózva a házassági ígéretet is említi.

A birói gyakorlatban már 1910 előtt is találunk olyan eseteket, amelyeknél a felperesi kárigény alapja a házassági ígérettel okozott csábítás.

A csábítás esetén kívül kártérítési ok, ha a jegyesség felbontása esetén a lány "malignité publique"-nek van kitéve. Ilyen kártérítést könnyebben ítélnék meg nőnek mint férfinak, mert a jegyesség felbontása által bekövetkezett kár főleg a menyasszonyt éri. Jellemző eset a párizsi törvényszék 1894 június 26-i ítélete: Röviddel a menyegző előtt a menyasszony apja minden külső ok nélkül visszavonta a házasság megkötéséhez adott beleegyezését, miáltal a házasság jogi létrehozása lehetetlenné vált. Az alsóbíróság megítélte a férfinak a nemvagyonai kártérítést, a másodfoku azonban elutasította a keresetet, mivel felperes külön nem vagyoni kárt nem igazolt..

A francia jogtudomány és gyakorlat egységes abban a tekintetben, hogy a kártérítésnek a nem vagyoni kárt is magában kell foglalnia. A Code alkotásánál a törvényhozó előtt az a cél lebegett, hogy minden jogtalanul okozott kár teljes mértékben egyenlítették ki. A francia jogszolgáltatás tehát teljesen a törvényhozás szellemében jár el, midőn minden morális hátrányért, minden testi, lelki szenvedésért, melyet valaki jogtalanul okoz, a sértettnek elégtételt nyújt. A francia jog védelmet nyújt a személynek embertársa minden sértő magatartásával szemben, elégtételt ad az okozott gondért, izgalomért, a testi és lelki szenvedésért, szóval minden elszenvedett méltatlanságért. Így pld a francia bíróság kártérítést ítél meg a hozzátartozóknak a közeli rokon megölése által a lelkiekben nekik okozott kárért. Hathatós védelmet nyújt a francia joggyakorlat az egyes immateriális javak, mint névjog megsértése vagy, tisztességtelen verseny esetén. A védjegy, szabadalom-vagy szerzői jogbitorlás esetén azon erkölcsi hátrányokat is megtéríti, amelyek az okozott nyugtalanásban s egyéb kellemetlenségben nyilvánulnak meg.

A kártérítés összegének meghatározása birói mérlegelésre van bízva. Itt tág tere van a biró ítélő és mérlegelő képességének.

IV.

A magyar jog fejlődése.

A régi magyar kártérítési jog álláspontját Franck "Osztó igazság törvényé"-ből ismerhetjük meg. Franck a kár fogalmát úgy határozza meg, hogy az csak azon veszteségre terjed ki, melyet valaki materiális javaiban szenved, de a kártérítés módjára nézve helyesen emeli ki, hogy valakinek személyében, testében okozott sértés esetében a szenvedett fájdalom fejében is elégtételt kell szolgáltatni; a lánynál vagy ifjunál pedig számba kell venni megakasztott jövő szerencsáját is.

A Franck által említett "birságos bántalmak" magánjogi vétségek voltak, mint hatalmaskodás, befogatás, álorcaság, vértagadás, becstelenítés, földesuri hatalommal való visszaélés, idegen levelek letartóztatása, patvarkodás. Ezeket a Btk. legnagyobb részt mint közbüntetteket szabályozza. Joggyakorlatunk olyan irányban fejlődött mint a német, t. i. a birságot

/Busse/büntetésnek tekintették s így azon álláspontra helyezkedett, hogy a Btk.-ban megállapított közbüntetés teljesen magába olvasztotta a megszüntetett birságos bántalmak jogkövetelményeit és a birságoknak azon részét is absorbeálták a Btk által kiszabott büntetési tételek, melyek a sértett félnek jutottak elégtételül. Míg tehát a birságos bántalmaknál a birságok fix összegéből a sértett félnek jutó rész a nem materiális kárért is bizonyos elégtételt adott, addig ezt a Btk. életbelépése megszüntette. A gyakorlat tehát megszüntette a magánjogi elégtételadás elvét a Btk-ban meghatározott büncselekmények eseteiben.

A XIX. század második felének törvényei hű kifejezői ezen kor ama materiális felfogásának, amelytől még Grosse Schmidt sem tudott szabadulni. "Fejezetek kötelmi jogunk köréből" c. munkájában írja, hogy "szabályként a kártérítési kötelezettség csakis a vagyonbeli sérelem jóvátételére terjed ki. Az ellenkezőt ép ezért, ez általános elvtől eltérő szűkebb vagy tágabb körű kivételek gyanánt kell felfognunk". Szükségesnek véli a kártérítésbe a vagyonbeliség korlátját beleértetni, mert

"mihelyt a törvény a kártérítés kirovásába nem értené bele alattomban a vagyonbeliség korlátját, a törvény tételei elveszitenék határukaz. Végelemzésben t.i. kár minden kellemet^{es}~~len~~ség, és ismét minden bármely kellemetlenségtől való elesés"...

"Oly általános kritérium t.i., mely az effélét a törvény által csakugyan jóvátétetni óhajtott nem vagyonbeli hátrányoktól el tudná választani, még nincs feltalálva. Hozzájárul, hogy az ilyesfélének megtérítési egyenértéke is igen-igen nélkülözi az objektív zsinórmértéket. A kártérítési kirovás ekként elvesztené az ő alkalmazhatóságát /Quoad: a kötelezettség tárgya/; vagyis: az ebbeli jogalkalmazás alig volna egyéb mint esetről esetre való törvényhozás. Igaz, hogy így a minden jogsértés által okozott lelki bántalom azon minima köré utalódik, quae non curat praetor. Ennyiben a kártérítési jog csakugyan asyluma a joggázolásnak."

Láthatjuk tehát, hogy Grosschmied érzi, hogy itt hiba van, a kártérítési jog csakugyan "asyluma a joggázolásnak". De nem meri levonni ennek következményeit, nem szakít azzal a felfogással, hogy jog egyenlő vagyonsjoggal, a személyi-

séget, a nem vagyoni érdeket védeni szükségtelen, vagy legalább is csak egész szűk keretek között lehetséges, bármennyire igazságtalan is, mert a mai konstrukció mellett a méltányos utat megtalálni normative módon nem lehet, csak esetenként lehetne eldönteni a kérdéseket.

Természetesen a bírói joggyakorlat is ezt a felfogást vallotta. Jellemző példa erre a C.884/1886, mely a fájdalomdíj címén támasztott keresetet azzal utasította el, hogy az okozott fájdalomért járó elégtételt a büntetőbírótság adja meg.

A magánjogi törvényjavaslatok vonatkozó
szabályai.

A modern magánjogi felfogás álláspontjára helyezkedik a magyar magánjogi törvénytervezet első szövege. A második cím indokolása /I.153/ szerint: "helyes alapokra fektetett jogrendszer nem szorítkozhatik a személyek vagyoni értékű javainak oltalmára, hanem a magasabb ethikai szempontoknak megfelelően ki kell terjednie a személyek oly javainak védelmére is, amelyek esetleg tisztán csak ethikai értéket képviselnek,

de mint ilyenek a vagyoni érdekü javaknál mindenkire nézve sokkal becsesebbek lehetnek. Az emberek magasabb rangu érdekei iránt fogékony jogalkotás nem zárkozhat el a helyes jogrendszer érintett követelményeinek szentesítése elől."

A 87.§. a szabadság, testi épség, egészség és becsületvédelmét biztosítja. A bántalmazótól a bántalmazott a bántalom megszüntetését követelheti és kérheti az újabb bántalomtól való eltiltást.

88.§. szerint mindenki kérheti, hogy a neve viseléséhez vagy használathoz való joga bírói ítélettel megállapíttassék és az, aki ezt a jogát tagadja, e jog elismerésére köteleztessék. A 89.§. alapján követelni lehet a névbitorlás megszüntetését és az újabb bitrlástól való eltiltást.

A 90.§. a képmással való visszaélés esetén a visszaélés megszüntetését és az újabb visszaéléstől való eltiltást állapítja meg.

A 91.§. a levéltitok védelmét szolgálja.

Ezek azok a nemvagyoni érdekek, melyeket Mészlénny abszolutaknak minősít. A tervezet megállapítása szerint az

okozott vagyoni és nem vagyoni kár megtérítése tekintetében az 1077-1106 és 1138-1143.§-ok szabályait kell alkalmazni. Ezek a jogok abszolútak, azaz mindenkiével szemben hatályosak; feltétlenek, azaz minden embert annál fogva illetnek meg, mert ember; kényszerítő ~~hatók~~, azaz olyanok, melyekről lemondani nem, vagy csak korlátozott mértékben lehet.

A nemvagyoni kárra vonatkozóan több helyen találunk intézkedést.

Az 1097.§. szerint "ha a halál szándékosan elkövetett tiltott cselekményből származik, a bíróság az eset körülményeihez képest a sértett azon hozzátartozóinak, akik köteles-részre jogosítvák, nem vagyoni káruk fejében elégtételt ítélhet"/1140.§./

Az 1140.§. szerint: "Aki szándékosan elkövetett/ tiltott cselekmény vagy szándékos kötelességszegés miatt van kártérítésre kötelezve, a károcultnak nem vagyoni kárért is kártérítéssel /elégtétellel/ tartozik.

Az elégtétel pénzösszeg fizetésében áll, amely nagyságát a bíróság az eset körülményeinek figyelembevételével a méltányosság szerint állapítja meg.

Az elégtételre való jog átruházás, végrehajtás és öröklés tárgya csak akkor lehet, ha a jogosult a keresetet megindította.

Elégtételnek csak akkor van helye, ha azt az eset körülményei és a méltányosság indokolják."

A tervezet indokolása szerint /357. old./ a megszorítás nélküli megtérítés nem lenne megfelelő, mert tág teret nyitna a nyereség-vágyból eredő perekre és az ilyen esetekkel való üzérkedésre vezet, ami pedig a nemvagyoni kár megtérítésénél irányadó magasabb erkölcsi szempontokkal össze nem egyeztethető.

A tervezet megjelenése után a kérdés körül nagy irodalmi vita indult meg.

A főelőadmány egyik elvi kérdése volt: "mennyiben adassák hely a nem vagyoni kár címén követelhető kártérítésnek?" /Főelőadmány 259 old./

A Tervezet elvi állásfoglalását, amellyel a külföldi törvényeknél tágabban engedi érvényesíteni a nemvagyoni kárigényeket, általában tetszéssel fogadták. Kifogásolták azonban, hogy a nem vagyoni kár megtérítését a károsító cselekmény szándékosságától teszi függővé. Nyilvánvaló, hogy ebből a contario az következik, hogy aki nem szándékosan szegte meg kötelességét az csak a vagyoni kárt köteles megtéríteni. Meszlény helyesen figyelmeztet arra, hogy "a szándékos és a gondatlan kötelességszegés között különbséget tenni nagyon nehéz". A szándék és gondatlanság fogalmainak a magánjogban szokásos szembeállításának logikai tarthatatlansága ennek az oka. Ugy látja, hogy a tervezet a szerződéses kártérítésnél a cselekvés és nem cselekvés közötti különbséget akarja a gondatlanságnál kiemelni, azaz a gondatlan nem cselekvés nem vonna maga után nem vagyoni kártalanító kötelezettséget. "De akkor miért nem beszélünk őszintén?", kérdi, "s miért nem helyezi a Tervezet a különböztetést a valóságos fundamentumra és miért köti a nemvagyoni kártérítést a szándékos kötelességszegéshez, mikor a tényleges cselekvésben álló kötelességszegéshez kívánta kötni?" Ha a mulasztás is kötelez, akkor csak egy esetben nincs

nem vagyoni kártérítés: az exculpatio esetében. Más a helyzet a szerződésen kívüli kártérítésnél, ott ugyanis aki a jogsértő cselekményt úgy követte el, hogy az eredményt előre tudta, szándékosan tanúsított tilalmazott magatartást, aki ellenben a jogsértő cselekményt úgy követte el, hogy a jogsértő eredményt előre nem látta ugyan, de tudhatta volna, az gondatlanul járt el. "Szigoruan kell ragaszkodnunk ahhoz, hogy az adós köteles teljesíteni, ha objektív akadályok ellen nem állanak, miből következik, hogy a szándék és gondatlanság a szerződésen kívül tiltott cselekmények tekintetében felállított különbséget a szerződési jogban keresztülvinni nem lehet, legalább oly célból nem, hogy ahhoz legyen kötve a kártérítési felelősség súlyossága, nevezetesen az, vajjon a nemvagyoni kár megtérítése is követelhető legyen-e vagy sem". /Meszslényi: 46 old./

Meszslényi javaslata szerint a szakasznak következő szöveggel kellene birnia: "Aki másnak személyét a jóerkölcökbe vagy a tisztességbe ütköző módon olyként bántalmazza, hogy tudnia kellett, hogy cselekménye személyes bántalom: tiltott

cselekményt követ el és a sértett nem vagyoni karáért is elégtétellel tartozik", mely elégtétel szabad birói mérlegelés alapján megállapítandó pénzösszegben áll az 1140.§.irányadása szerint.

Ez a szabály a római iniuria fogalmának modernizálása, a jogszabályoknak ma divó absztrakt fogalmazás módjának megfelelően.

Nem lesz érdektelen tovább figyelemmel kísérni, hogyan alakult ki a vélemények és ellenvélemények pergőtüzében a Tervezet végleges állásfoglalása.

A második szöveg a személyiség védelmére külön fejezetben már csak két szakaszt állít. A 21.§. a jogképességről való lemondást tiltja, a 22.§. egybefoglalja az előző szövegben külön felsorolt személyiségi jogokat azáltal, hogy a személyiségben való sértést általában tiltja. Így ez általánosítás által sokkal bővebb körre terjed ki rendelkezése, mint az előző szövegé.

A második szövegnek az első szöveg 1140.§.-ának megfelelő 885.§.-a rendeli: "Aki szándékosan vagy súlyos gond-

talanságból elkövetett tiltott cselekmény, vagy ekként elkövetett kötelességsértés miatt van kártérítésre kötelezve, az - amennyiben az eset körülményeire való tekintettel a méltányosság megkívánja - a károsult nemvagyonai karáért is megfelelő pénzbeli kártérítéssel /elégtétellel/ tartozik.

Az elégtételre való jog át nem ruházható és az örökösre át nem száll, hacsak a jogosult a keresetet meg nem indította, vagy a kötelezett a jogosultnak az elégtételre való jogát vele szemben el nem ismerte."

Tehát csak a culpa levisért nem jár nem vagyoni kártérítés.

Az 1475.§.szerint "ha a halál szándékos vagy súlyos gondatlanságból elkövetett tiltott cselekményből származik, a bíróság az eset körülményeihez képest a sértett azon hozzátartozóinak, akik a kötelestészre vannak jogositva, nem vagyoni káruk fejében elégtételt ítélhet."

A magánjogi törvénytervezet második szövegének megjelenése idején a jogászai közvélemény erősen követelte, hogy a nemvagyonai kár kérdését valamely formában, de végre is

oldják meg. A bíróságokat egyre gyakrabban foglalkoztatták olyan jogesetek, melyeknél a nem vagyoni kár megítélése szükségnek mutatkozott. A bíróságok miután még analógiára alkalmas szabályok sem voltak, a régi tételeket igyekeztek új tartalommal megtölteni, rugalmasabbakká tenni s ez úton a nem vagyoni kárt az anyagi kárra visszavezetni. Csakhamar megjelentek az első törvények, melyek nem vagyoni kár megtérítését már kifejezetten és kötelezően előírják. Az új Sajtótörvény: az 1914: XIV. t. c. Ezt követi a becsület védelméről szóló 1914: XLI. t. c. Az örvendetes fejlődést a világháború megszakította. Az ennek idején hozott és egyesek által idesorolt 1915: XIX. t. c. és 1920: XV. t. c. 3. §. nem tartoznak ide. Az elmúlt évtized gazdasági fejlődése és a külföldi hasonló törvények szükségessé tették a tisztességtelen versenyről szóló 1923: V. t. c. megalkotását, mely már nagy lépést jelentett a nem vagyoni kár kérdése továbbfejlesztésénél. A többi pedig - amint arra lentebb rá fogunk mutatni - megtette a magyar jogalkotás genáuszának bírói joggyakorlatunkban állandóan s nagyszerűen megnyilatkozó sugallata.

A Tervezet negyedik, utolsó szövege a birói joggyakorlatra támaszkodik. Ennek tudható be, hogy ebbe a második szövegnek a nem vagyoni kárra vonatkozó, a bíróság által kötelező erő hiján is szem előtt tartott rendelkezései lényegében változatlan szöveggel kerültek be.

V.

A NEM VAGYONI KÁR LÉNYEGE.

A nem vagyoni kár az az érdeksérelem, melyet valaki harmadik személy magatartása által személyiségének vagyoniilag pontosan fel nem becsülhető értékében szenved, vagy amint Almási meghatározza: "a jogalany eszmei jelentőségű javainak valamely jogi tény által bekövetkezett sérelme." /Nem vagyoni kár megtérítése. J.K. 1926. 7. sz. 53. old. /

Ma már nem tartható fenn a régi materiális felfogás, mely szerint a magánjog vagyoni joggal volna egyenlő. Sohm szerint a magánjog tárgya a vagyoni jog s minden ami nem vagyoni jog, tulajdonképpen nem a magánjogba való és csak annyiban vonható mégis oda, amennyiben "Vermögensrecht" tágabb értelemben, amelyben e szó a jogosult saját érdekében gyakorolható hatal-

mát jelenti.

Ez ma már túlhaladott álláspontnak tekinthető. Vannak az embernek olyan javai, melyek pénz-értékben nem fejezhetők ki s melyek megsértése egyáltalán nem okoz kárt vagy pénzben fel nem mérhető kárt jelent, mégis érzékenyebben, lelkileg erősebben sujtja a sértettet mint a vagyoni kár.

Meszlény szerint, ha semmiben sem értene egyet Mengerrel, azt az egyet feltétlenül koncedálnia kell, hogy a nemvagyoni érdekek megvédése egyenlő egyrészt a vagyonnal bírók nem vagyoni, másrészt a vagyontalanok összes érdekeinek megvédésével. A vagyoni érdekeket tartalmazó szabályok azokra nézve, kiknek vagyonuk nincs, egyszerűen tárgytalanok. A vagyontalanok osztályának helyzetét tehát a társadalomban egyáltalán a nemvagyoni érdekek védelmének intenzitása határozza meg.

A nemvagyoni kár megítélése elleni ellenvetések:

1. Az erkölcsi kár pénzben jóvátenni úgy sem lehet.

Ebből csak annyi következne, hogy a jóvátétel más hathatósabb módját kellene keresnünk; de nem, hogy azt egészen mellőzzük. De a vagyoni kár is pénzben csak félig-meddig

szokott megtérülni, ha csak nem egészben helyettesíthető vagy a forgalomban ugyanazon minőségben előfordulni szokott dologról van szó.

2. A nemvagyoni érdeket precise körülhatárolni, az érdekséreelmet bizonyítani nem lehet.

Ha a sértettnek a bizonyítás nem sikerül, a bíró ugyanis elutasítja; ebből nem következik, hogy akkor is megtagadjuk az igényt, ha ez kétségtelenül és igazolhatóan fennforog. A bizonyítás perrendi és nem anyagjogi kérdés. A körülhatárolás nem okoz több legislatív és jogalkalmazási nehézséget, mint ugyanazon érdekek körülhatárolása a személyiség jogvédelme körében.

3. A nemvagyoni érdekek, amennyiben személyiségi joggá vannak emelve, másutt téveszesülnek kellő védelemben, ha tehát ott nem védetnek, ez azt jelenti, hogy a jog azokat védelemre méltónak s így jogosultaknak nem találja.

Erre azt feleljük, hogy a jog oly nemvagyoni érdekeket is védelemreméltónak tart, amelyeket személyiségi jogokká nem emelt. Ezt igazolja, hogy vannak a modern jogrendszerben

olyan nem vagyoni érdekek, melyek a személyiségi jogok körében nem fordulnak elő s melyek védelmére a jog mégis állít fel - bár sanctio nélküli vagy gyengébb sanctioval biztosított - szabályokat. Hogy csak egyet említsünk: a Tervezet a munkaerőt személyiségi joggá nem emeli, az 1563 és 1565 §§-okban mégis védelemben részesíti. Nem is lehet azt állítani, hogy ez a kettős szabályozás felesleges, mert a szerződő fél felelőssége tovább terjed, mint a szerződésen kívül álló egyéné: a két szabálykör tehát nem fedi egymást szükségkép, de meg a szerződési felelősség speciális jogtételekben állapítandó meg, míg a személyiségi joggá emelés általános szabály útján.

Nem helyeselhető az az álláspont, melyszerint nem vagyoni kár oly tilos cselekmény alapján ítélhető meg, mely a személyiségi jog ellen irányul. Személyiségi jog alatt nemcsak azt a néhány érdeket értjük, melyet a magánjogi törvényjavaslathoz, valamint törvényeinkben elszórtan található rendelkezések felölelnek. Ez édeskevés ahhoz képest, amit ma a nemvagyoni kár jelent az egyesnek. Helyes ama megállapítás, hogy a személyiségi jogok védelme és a nemvagyoni jogok védelme nem

azonos. Felmerülhet nem vagyoni kár anélkül, hogy a törvényben megállapított személyiségi jogokat sértené a cselekmény. A nemvagyoni kár át meg át szövi a vagyoni kár kérdését, s hol azzal együtt, hol meg anélkül jelentkezik. Lehet, hogy a személyiség megsértése egyszerre vagyoni és nemvagyoni kárt okoz. De lehet, hogy a magatartása személyiség megsértése nélkül okoz nem vagyoni kárt.

Kérdés, hogy mi legyen a nem vagyoni kártérítés.

A vagyoni kártérítés az okozott kár megtérítése, tehát az eredeti, sértés előtti anyagi állapot helyreállítása, illetve olyan pénzbeli összeg szolgáltatása, mely az előbbi és a jelenlegi állapot közötti különbséget kiegyenlíti. A nemvagyoni kár - mint neve is mutatja - nem pénzben kifejezhető kár; itt az előbbi állapotot kifogástalanul és maradéktalanul nem állíthatjuk helyre, mindig maradnak fenn olyan, a vagyoni érték szempontjából imponderabilis károk, melyek további megtérítésre, ellensúlyozásra méltók. Tulajdonképpen a kifejezés nem megfelelő, mert ezek valóságosan nem ellensúlyozhatók, nem téríthetők meg. Helyesen állapítja meg a magánjogi törvényjavaslat, hogy ezekért

csak elégtételt lehet kívánni. Tehát itt nem kiegyenlítésről, hanem megtorlásról van szó. Megtorlásról, büntetésről, de nem büntetőjogi, hanem magánjogi értelemben. Hiszen a kártérítés az a pont, melynél a büntetőjog és a magánjog találkozik.

Ha a kérdést ily módon fogjuk fel, látjuk, mennyire nem helytálló az az álláspont, mely a nemvagyoni kárt csak mint nehezen felmérhető vagyoni kárt igyekszik szemlélni, s mely a magyar bírói gyakorlatban is sajnálatos módon érezteti hatását. Helyesen állapítja meg Beck Salamon: "a vagyoni kárnak és a nemvagyoni kárnak viszonya nem az, mint a kötbérnek és a kártérítésnek egymáshoz való viszonya, amely vonatkozásban a kötbér intenciója tényleg az, hogy a bizonyítás nehézségein a károsultat tulsegítse... Nem lehet a nemvagyoni kárt a vagyoni kár surrogatumául felfogni." /A nemvagyoni kár a versenytörvényben P.T. 1933. június. 98 oldal./

A nemvagyoni kár elnevezése.

A személyiség eszmei értékeiben szenvedett kára megjelölésére különféle elnevezéseket használ az irodalom. Egyiket sem mondhatjuk találónak, a lényegét precízen kifeje-

zőnek. Az erkölcsi kár elnevezés nem szerencsés, mert ez a kérdésnek csak egy szűk részét öleli fel. Erkölcsi értékcsökkenés csak magának az illető személynek magatartása folytán keletkezhet; az erkölcs nem függhet másnak magatartásától, az abszolút valami. De, ha a jóhírnevet, az erkölcsi megítélés másokra vonatkoztatott fogalmát értjük alatta, ez kielégítő, megfelelő a becsületet, a nemi épséget ért sérelmeknél, de már pld. a testi sértéseknél valóban nem lehet erkölcsi kárnak nevezni a nem vagyoni kárt, mert a testi sértés elszenvedése lelki depressiót okozhat, de rendszerint nem jár erkölcs csorbulással.

A nem vagyoni kár pedig pusztán negatívum. A vagyoni és nem vagyoni kártérítés viszonyáról törvényeink csak akkor szólhatnak, ha a vagyoni kár negatív elnevezését vagy más, pozitív megjelöléssel pótolják, vagy kétséget nem tűrő élességgel állapítják meg, hogy mit értenek nem vagyoni kár alatt.

Almási szerint törvényeinkben a nemvagyoni kár tartalmát a személyiségi jog jogellenes megsértésével kellene meghatározni. Ezt indokolja az a körülmény is, hogy a Terve-

zet a személyiségi jogot fennálló intézménynek tekinti és önállóan részesíti védelemben.

Mindenesetre kétségtelen, hogy a mai elnevezések egyike sem szerencsés. Az ekörüli vita és probléma erejét vesztí, ha a vagyoni és nem vagyoni kár közötti különbséget megszüntetjük és csak kárt ismerünk, ami azt jelenti, hogy az eszmei javakat ugyanugy részesítjük védelemben mint a vagyoniakat. Ez esetben kiemelésül, csoportosító megjelölésül használhatjuk a nemvagyoni kár elnevezést annak demonstrálásául, hogy ez a tulajdonképeni vagyoni értékek kivételével az összes érdekek egész körét magában foglalja.

A nemvagyoni kár önállósága.

A nemvagyoni kár önállósága tekintetében egész a legutóbbi időkig eltérőek voltak a vélemények. A kezdeti felfogás az volt, hogy vagyoni kár fennforgása esetében a nem vagyoni kár megtérítésére irányuló igény csakis a vagyoni kárral együttesen, vagy legfeljebb annak utána érvénysíthető.

/K.7037/1922/

Eszerint a nemvagyoni kár megtérítése iránti igény vagyoni kár létezése esetében anyagi jogi szempontból járulékos természetű. Ennek a járulékosági felfogásnak indokolt alapja nincs, magyarázatául inkább a pszichológiai motivum szolgál, hogy a közfelfogás még bizonyos idegenkedéssel szemléli a nem vagyoni kártérítést és így minden gondolatmenet, amely annak kirekesztésére vezet, szinte észrevétlenül kap szabad utat és érvényesülést a közfelfogásban. Ez a nemvagyoni kár önállóságát kizáró irány az egyes törvényes rendelkezések szófüzéseiben keres támogatást. Így az 1914:XIV. t.c.39.§-ában, amely szerint: "a sértett a sajtóbeli közleménnyel okozott vagyoni kárának megtérítésén felül nem vagyoni kárért is megfelelő pénzbeli elégtételt követelhet, amennyiben az tekintettel az eset körülményeire a méltányosságnak megfelel."

Ujabban már kialakultnak tekinthető az általános vélemény, hogy a nemvagyoni kár önállóan is igényelhető. A bírói joggyakorlatban mintegy tíz éve érvényesül ez a nézet.

A kuria már a 7237/1927.sz.itélete indokolásában kimondja, hogy lehetséges, miszerint annak dacára, hogy a sajtóbeli közlemény a sértettnek egyáltalán nem okoz, vagy nem is okozhat vagyoni kárt /pld a sértett teljesen vagyontalan, vagy fixfizetésből élő hivatalnok, kizárólag tőkéjéből élő dúsgazdag ember/ azért származhatik a sajtóközleményből a sértettnek erkölcsi kára.

A C.VI.4992/1927.sz.itélet némi kerülővel jut el ehhez az eredményhez, midőn a felperesnek, aki félszemének elvesztése miatt nem vagyoni kártérítésért perel, az igényelt kereseti kártalanítást részben megítéli, mert bár félszemének elvesztése munkájában nem zavarja, de munkaképessége az érintett körülmény folytán általában 30%-al csökkentnek tekinthető.

Az újabb ítéletek már kifejezetten elismerik a nemvagyoni kár önállóságát.

A nem vagyoni kár forgalomképesége.

A nemvagyoni kár megtérítésére irányuló igény vagyoni jogi természetű ugyan, azonban tartalmánál fogva mégis csak azon időponttól kezdve válik forgalomképesévé, tehát másra átruházhatóvá és átörökíthetővé, amikor azt keresetileg vagy egyébként már érvényesítették. /Arg. eadem ratione 1894:XXXI. t.c.3.§. valamint 1921:LIV. t.c.4.§. második bekezdése, amelynek eadem ratione a nem vagyoni kárra is kell állnia./

A nemvagyoni kártérítési igény a korlátozott forgalomképesége is annak a következménye, hogy ez az igény még nem szakadt el minden vonatkozásban és teljesen attól az alaptól, amelyből kisorsjadt: a személyiségi jogtól.

Ugyanez az összefüggés oka annak is, hogy a nemvagyoni kártérítésre irányuló igény személyiségi jogi tartalmánál fogva épp oly rövidebb elévülési idő alá esik, mint a személyiségi jog többi, törvényileg szabályozott sértsései.

Irott forrásaink ezt a tételt nem fejezik ki élesen, azonban az 1921:LIV. t.c.36.§. alapján azt annál inkább

fennálló szabálynak kell tartanunk, mert az elévülési időre vonatkozó birói gyakorlatunk már eddigelé más azonos alapu és tartalmu kötelmekre is kiterjesztette./Pld.1874:XVIII. t.c.-ben foglalt elévülési idő kiterjesztését:K.558.E.H. polg.hat.II.49.old./

Kérdés: megszűnik-e az eszmei kár a személyiség muló de lassan muló értékcsökkenése esetében?A Kuria P.VI. 8478/1928.Az. ítélete a testi sértésen alapuló kártérítési perben a nemvagyoni kár iránti igényt elutasítja, mert "a sérülés teljesen meggyógyult, s annak a felperes személyiségére nézve semmiféle kihatása nem maradt, úgyhogy a nemvagyoni kár megállapítását a méltányosság nem kívánja meg."A kárt okozó cselekmény és az eredmény között a causalis nexusban az előbbi a döntő. Ha az ok fennforog és intenzitása olyan, amely a felelősség mérvét kétségtelenül megállapítja, nem lehet az ítéletet a végső eredményre alapítani, amely esetleg a kárt okozó magatartástól függetlenül alakult ki a sérelmet szenvedőre előnyösen. Az okozat ezen szerencsés alakulása-büntetőjogi terminológiával élve - legfeljebb csak mint enyhítő

körülmény jelentkezhethet, de a minősítést vagyis az eredeti cselekményért való felelősséget ki nem zárhatja. A kártokozó cselekményt nem expiálhatja az a tény, hogy következménye később szerencsés körülmények folytán megszűnik, egyrészt azért, mert a kártérítés alapja maga a cselekmény, másrészt azért, mert a személyiség értékének csökkent volta az okozat beállta idején ténylegesen megvolt és ha később meg is szűnt, ez a tényleges fennállás tartamára korlátozódó felelősséget ki nem zárhatja. /Dr Fonyó: Megszűnik-e az eszmei kár PJ.1930.

7.sz./

VII.

Kamat.

A nemvagyoni kárért követelhető pénzbeli elégtétel után a kuria a kamatot megítéli, de nem egységes a gyakorlat a kamat kezdőpontja tekintetében. Hol a cselekmény elkövetésének, hol a kereset beadásának napja az esedékesség időpontja. Miután a teljesítési kötelezettséget a cselekmény elkövetése teremti meg, indokolt az esedékességet és kamatfize-

tést ettől számítani. A kereset beadásától csak akkor, ha az eset körülményei szerint - pld. a perindítás körüli indokolatlan késlekedés miatt - ez méltányosnak mutatkozik.

VIII.

A kártérítés módja és mérvé.

A vagyoni kár megtérítésének célja az okozott kár kiegyenlítése, annak az anyagi állapotnak helyreállítása, melyben a kárt szenvedett a károkozást megelőzően volt. Ennek megfelelően minden, ami kiegyenlítésre alkalmas, kártalanításul szolgálhat. A kártérítésnek kevésbbé kielégítő módjai állnak rendelkezésre a nemvagyoni kár esetében. Az igazság követelményének száz százalékosan az esemény vagy jogellenes magatartás minden következménye, megtörténte minden nyoma eltüntetésével, a lelki, erkölcsi fájdalom teljes elfeledtetésével lehetne eleget tenni. Mivel azonban ez fizikailag nem lehetséges, a kiegyenlítést rendszerint pénzbeli elégtétel szolgáltatásával kell eszközölni. Ez a helyreállítás rendes módja. További módjai az abbahagyásra való kötelezés, a további háborítástól való eltiltás, helyreigazítás, valamint az ítéletnek

sértő költségén való közzététele. Mindezek megtalálhatók együttesen vagy külön-külön a tisztességtelen versenyről szóló 1923:V.t.c.-ben, valamint a magánjogi törvénytervezetnek a személyiségi jogra vonatkozó rendelkezéseiben.

Kétségtelen, hogy ezek közül a legnagyobb jelentősége a pénzbeli elégtételnek van.

A nemvagyoni kár fennforgását és mérvét a bíróság szabad belátása szerint itéli meg./Arg.PP.271 és 1921: LIV.t.c. 17 és 30 §§-ai/A bíróság a megítélésnél a fennforgó összes körülmények mérlegelésével konstitutive dönt a fölött, hogy a nemvagyoni kár megtérítésének milyen mértéke méltányos és megfelelő.

Amennyiben az előbbiekből más nem következik a nem vagyoni kár megtérítésére irányuló kötelmekre kiegészítőleg a vagyoni kárkötelelem és általában a magánjog szabályai irányadók.

Tételes jogszabályok.

Az alantiakban ismertetjük azokat a tételes élő magyar intézkedéseket, melyek a nem vagyoni kár megtérítése tekintetében tartalmazznak rendelkezéseket.

1.A sajtóról szóló 1914:XIV.t.c.

Az 1848:XVIII.t.c.12.§-ának második bekezdése ismerte a kártérítés bizonyos módját, ezt azonban az 1880:XXXVII.t.c.7.§.hatályon kívül helyezte. A sajtótörvény meghozataláig írott jogszabályaink a nem vagyoni kár megtérítésének kötelezettségét nem ismerték.

Az St.39.§.-a szerint a "a sértett a sajtóbeli közleménnyel okozott vagyoni kárának megtérítésén felül nem vagyoni kárért is megfelelő pénzbeli elégtételt követelhet, amennyiben az - tekintettel az eset körülményeire - a méltányosságnak megfelel.

A nem vagyoni kárért járó elégtétel összegét a bíróság az összes körülményeknek, különösen az érdekelt felek vagyoni viszonyainak is figyelembevételével belátása szerint

állapítja meg.

A kártérítési követelés a sértettet akkor is megilleti, ha a sajtóbeli közlemény nem állapít meg bűncselekményt. Ebben az esetben a kártérítési igényt csak polgári úton lehet érvényesíteni."

Az indokolásban többek között a következőket találjuk:....De nem kevésbé jogosult az okozott nem vagyoni kárért megfelelő kárösszeg megállapítása is. Bárha a sajtóközlemény okozta erkölcsi veszteség, amilyen lehet a becsület elrablását követő társadalmi megvetés, a féltve őrzött titok nyilvánossághozásával szenvedett érzékeny fájdalom stb. elnértéket a fizetett összegben nem talál: az ily kárpótlás mégis hozzájárul a jogtalanul szenvedett sérelem enyhítéséhez és bizonyos mérvű helyrehozásához. A jog általános elvei ^{csak} jutnak érvényre, ha a törvényhozás módot nyújt a sérelem ily helyrehozására, mégpedig annak a kötelezése útján, aki a sérelmet okozta. A nemvagyoni kár sajátos természetére való tekintettel a törvény a méltányosság figyelembevételét a pénzbe-

li elégtétel megállapításánál különösen előtérbe állítja: ezzel jelezni kívánja, hogy nem annyira a szigorú jog, mint inkább a méltányosság elvei szerint kívánja a felmerülő viták eldöntését....A sajtóközleménnyel okozott kár nagyságának megállapítására a törvény határozott támpontot nem nyújthat. Kártevő más cselekménynél, különösen azoknál, amely^{ek}nél valamely jogtárgyat közvetlenül tettelegesen sértenek, a vagyoni kárt számszerűleg meg lehet pontosan határozni: a sajtóközlemények okozta kár nagyságát csak hozzávetőleg és az esetek különböző természetéhez képest az összes körülmények szigorú vizsgálatával és beható mérlegelésével lehet megállapítani. Még sokszor nehezebb és csak az adott viszonyok ismeretével megoldható feladat meghatározni azt az összeget, mely hozzávetőleg ellensúlyozhatja a sértettnek okozott nem vagyoni /erkölcsi/kárt. E kérdésben azért a törvény a bíróságnak szabad kezét enged és a bíróság lelkiismeretes munkájára bizza a kárösszeg meghatározását; csupán arra hívja fel a bíró figyelmét, hogy a felek vagyoni viszonyait tekinteten kívül hagyja az általános jogelvek értelmében nem szabad.

Ísmeri a törvény a helyreigazítási jogot is, mely - mint fentebb láttuk - a nemvagyonai kártérítésnek csak egyik módja. A helyreigazítás nem érinti sem a magánjogi, sem a büntetőjogi felelősséget.

2. A becsület védelméről szóló 1914:XLI.t.c.

A becsület védelméről szóló törvény már bevágott utat talált. A 28.§. az 1914:XIV.t.c. 39.§-ra való hivatkozással vezeti be a nemvagyonai kárt iránti intézkedését és a St. 39 §-ának első és második bekezdésében, valamint 43.§-ának második és harmadik és utolsó bekezdésében foglaltakat a Becsület védelméről szóló törvény alá eső nem sajtó útján elkövetett vétségekre ugyancsak a BTK.227. és 229 §-a alá eső hamis vád büntette vagy vétsége esetére is kiterjeszti.

A becsület védelméről szóló törvény tehát lényegileg a sajtótörvény 39.§-ának intézkedését recipiálja és ennek megfelelően minden részletkérdésben ehhez igazodik.

3. A Szerzői jogról szóló 1921:LIV.t.c.

Az 1921:LIV.t.c.18.§-a megkülönböztetés nélkül mondja, hogy a bitorló a sértettnek vagyoni és nemvagyonai kárért megfelelő pénzbeli kártérítést /elégtételt/ tartozik adni, mely csak a szándékosság és gondatlanság hiánya esetében korlátozódik a gazdagodás erejéig. A 30 § első bekezdése szerint a bíróság nemvagyonai kárnál különösen a felek vagyoni viszonyainak is figyelembevételével legjobb belátása szerint állapítja meg a kár tényét és mennyiségét. Ez az utóbbi

rendelkezés annyiban is jellegzetes, hogy a kárnak nemcsak mennyisége, de fennforgása megállapítását is a birói szabad mérlegelés körébe utalja.

A ~~V~~estőművészek^{ny} mint szerzőnek személyiségi jogát sérti, ha műalkotását tulajdonosa, a művész beleegyezése nélkül átfesteti és nyilvános helyiségben kifüggesztve tartja. /P.I.7374/1916.MD.X.154.Grill.1901/27.16.old./

Szerző, aki saját szerzeményének szerzőjéül más személyt tüntet fel ennek beleegyezése nélkül, az utóbbinak személyiségi jogát sérti. /C.2193/1934.Polg.jogesetl.305.old./

Szerző személyiségi jogához tartozik, hogy művén - ideértve címét is - változtatásokat csak ő végezhet, illetve azon változtatásokat más csak az ő engedélyével eszközölhet. /C.4478/934/Polg.jogesetlex.305.old./

Szerző írói hírnevét sérti, ha engedélye nélkül egy megítélése szerint kevésbé sikerült versét közli. /C.8104/926.Polg.jogesetlex.305 old./

4.A tisztességtelen versenyről szóló 1923:V.t.c.

A kereskedelmi élet tisztaságának biztosítása és a versenynek korrekt hatások közé szorítása szükségessé tették a tisztességtelen versenyről szóló törvény megalkotását. Ezen, a külföldi hasonló intézményeken felépült, modern alapokon nyugvó törvény a nemvagyonai kár megtérítéséről az alábbiak szerint rendelkezik.

A törvény 35 §-ának második bekezdése szerint:

"Ha a cselekményt sajtóközleménnyel, vagy akár sajtóközleménnyel, akár más módon, bitorlással vagy utánnázással, hirnévrontással, vagy hitelrontással, vagy üzleti vesztegetéssel, vagy titok elárulásával, vagy felhasználásával szándékosan követték el, az abból eredő nem vagyoni kárért is lehet méltányos pénzbeli kártérítést /elégtételt/ követelni."

A törvény tehát csak a felsorolt súlyosabb esetekben engedi meg a nem vagyoni kár megtérítését. Még számtalan olyan eset fordulhat elő, melyben a nem vagyoni kár megtérítése indokolt volna, a törvény azonban ezt kizárja.

Ujból megjelenik a magánjogi törvénytervezetek szövegeinél oly sok vitára alkalmat adott ~~magánjogi~~ "szándékosan" kifejezés. A fentebb érintett ellenvetéseket itt is felhozhatjuk. Sokkal szerencsésebb volna, ha a magánjogi törvénytervezet legújabb szövegével egyezően: szándékosan vagy súlyos gondatlanságból elkövetett tisztességtelen verseny meghatározását adná.

A törvény a nem vagyoni kár megtérítésének másik módját is ismeri. Az abban hagyásra, vagy kártérítésre irányuló perben a felperes a tárgyalás berekesztéséig kérheti az ítéletnek az alperes költségén való közzétételét. A közzététel elrendelése, a kérdéses időszaki lapnak megjelölése a bíróság diszkrecionális joga.

Néhány szemelvény a Kuria joggyakorlatából:

Az 1923:V.t.c.35.§.második bekezdése értelmében a nemvagyonni kárért járó elégtétel abban az esetben követelhető, ha ugyane szakaszban megjelölt cselekmények, köztük a bitorlás, szándékosan követték el...

....Az elégtétel lényegében a kártérítés tekintete alá esik, kártérítés pedig az anyagi jog szabályai szerint csak a kár felmerülte esetén ítéltető meg, ezekből önként folyik az, hogy az elégtételre való igény csak abban az esetben érvényesíthető, ha a szándékos cselekmény károsításra alkalmas./P.IV.2043/1926 Grill Dtár.1927.704.sz./

A vagyoni elégtétel megítélésénél a szándékosság vizsgálándó, ami mellett a bitorlónak jó vagy rosszsziszeműsége közömbös./IV.2422/1926.sz.Grill Dtár.1927.705.sz./

Tisztességtelen verseny miatt nem vagyoni kárért elégtétel csak akkor jár, ha a versenycselekmény szándékosan követtetett el és károkozására tárgyilag alkalmas./k.6474ß 1926.840.E.H./

Nem vagyoni kár megítélendő, ha az alperes cselekménye a felperest károsíthatta...A cselekmény elkövetésénél döntő a szándékosság, a jó vagy rosszsziszeműség kérdése nem ügödöntő./Hiteljogtára 1928.15.11/

...A tv.35.§-ának második bekezdése értelmében a nemvagyonni kárért való elégtétel abban az esetben követelhető, ha ugyane szakaszban megjelölt cselekmények - köztük a

bitorlás - szándékosan követték el.

Ha a jogerős ítélet valakit bizonyos cég használatától meghatározott naptól kezdve eltiltott, az ezen napon tuli céghasználat jogellenes és szándékos és ezért kártérítésre és vagyoni elégtételre kötelező./P.IV.6161/1928.
Gr.Dtár 1930.1201.sz./

A Tvt rendelkezései az elégtételhez való igény érvényesítésének feltételéül nem szabják az abbanhagyásra irányuló kérelem előterjesztését. Tehát ha a tényállás /alapot nyújt valamely 35 §-ban felsorolt sérelmes magatartás szándékos tanusításának megállapítására, a sértett versenytárs az abbanhagyási kérelemtől függetlenül is érvényesítheti az elégtételhez megnyílt igényét /Gr.Dtár 1930.1032.sz/

A Tvt.17.§-a alapján megindult büntügyi eljárás eredményére tekintet nélkül is elbírálnak az elégtételhez való kereseti igény jogszerű volta, még pedig annál inkább, mert az elégtétel kérdésénél nem is fontos a rosszhiszeműség kérdése, aminek pedig a tv.17.§-ának szempontjából döntő jelentősége van./P.IV.2191/1929/.

Tv. miatt nemvagyoni kár csak akkor ítélnak meg, ha a cselekmény a versenytárs üzletének erkölcsi értékét, vevőkörének személye és üzlete iránti bizalmát és megbecsülését érinti./C.1069/1935.,1382/935./

X.

Birói joggyakorlat.

Az élet gyakorlati jogi jelenségei a birói ítéletek tükrében verődnek vissza. Azt hisszük, nem végződnek felesleges munkát, ha a felvetett probléma egyes tünetei tekintetében kialakult és így irányadónak tekintendő birói felfogásra az ítéletek elvi élű részei ismertetésével rámutatunk.

Képmás, hírnév védelme.

Közéletben szereplő személy arcképének közlése cikk kíséretében csak az esetben engedhető meg, ha a feltehető, hogy az illetőnek a fénykép közlése ellen nincs kifogása /P.I.3647/1928.Mj.Dtár.1931/

Senki sem köteles tűrni, hogy címerét más jogosulatlanul használja. E sérelem ellen magánjogi oltalmul a használatnál való eltiltás szolgál. Ha a jogosulatlan használat a címernek védjegyül belajstomozásában állott, a jogosulatlanul használó a védjegylajstromból való kitörlés kérelmezésére kötelezendő. /3916/1906 MD.I.164./

Valamely versenyvállalat árujának minőségére és árára vonatkozó olyan valótlan adatok terjesztése, amelyek az egyik versenyvállalat áruí kelendőségének csökkenetésére és üzleti jóhírnevének veszélyeztetésére alkalmasak, - a törvény tilalmába ütközik és pedig nemcsak akkor, ha a kifogásolt híresztelés valamelyik versenytársnak a ténye, ha-

nem abban az esetben is, ha az harmadik személytől ered. Az elfogulatlannak jelentkező, vagy ilyennek látszó harmadik személy efféle közlése ugyanis ártalmasabb lehet az illető versenyvállalatra, mintha a jelölés közvetlenül az érdekelt versenyvállalattól származna. Az írói szabadság nem terjedhet odáig, hogy az író darabjában egy létező cég áruját egy másik ugyancsak létező cégnek s egyszersmind versenytársnak az árujával bántó beállításban hasonlítson össze, még ha tréfa szembeállításához nem is fűződnek azok a súlyos hátrányok vagy veszélyek, melyeket az üzleti verseny tisztességének megóvása céljából alkotott külön törvény szem előtt tartott. A kifejtettek szerint tehát a felperesnek a reá sérelmes szövegrész miatt nem ugyan a tisztességtelen versenytörvény rendelkezései szerint, hanem az általános magánjognak a személyiségi védelmet célzó jogszabályai alapján elégtételhez van joga. Ez az elégtétel a fennforgó esetben, annak bírói kimondásában áll, hogy a panaszolt szövegrész a felperesnek mint kereskedőnek /gyárosnak/ személyiségi jogát sérti.

Felperes ennek a megállapításnak folyományaképpen jogosan kérhette, hogy neve a szindarab ezentuli előadásában, valamint a műnek esetleges újabb kiadásáiból mellőztessék.

/Grill Dtár. 1934. 457./

Erkölcsei kártérítésnek van helye a vállalkozási szerződés nem kellő teljesítése miatt a vállalkozó ellen tett bűnvádi feljelentésben megnyilvánuló jogellenes eljárás oká-

ból./C.3448/1934.Polg.jogesetlex.71 old./

Ölés, tag elvesztése, torzító testi sértés.

Az ember legdrágább, legföltettebb kincse az élete, testi épsége, melynek elvesztése helyre nem hozható súlyos következményekkel jár.

Ennek ellenére a nemvagyoni kárból származó követelést oly személyes jognak tekinti gyakorlatunk, hogy a halált okozó testi sértés esetén a tartásra jogosultak, ha a sértett halála következtében a tartásból elestek, káruk fejében megfelelő pénzbeli járadékot követelhetnek, de nemvagyoni kárra igényt nem tarthatnak./C.P.VII.5276/1910 és 73/1911./

Hasonló materiális felfogás kísért tag elvesztéséből kifolyóan követelt nemvagyoni kártérítésnél is. Legkiválóbb példa erre a debreceni Itélőtábla 1932. évben hozott egyik ítélete. A kérdéses per felperese egy koldus volt, ki egyik lábát már régebben elveszítette. A féllábu koldust a villamos elgázolta és hosszabb kórházi ápolás után életben maradt, de másik lábát is elveszítette. A most már lábatlan koldus kártérítési pert indított a villamos társaság ellen. A debreceni kir. Itélőtábla másod fokon a keresetet elutasította azzal az indokolással, hogy felperesnek kára nem merült fel, mert a közkórházban ingyen ápolták és másik lábának elvesztésével kimutatható kára nem volt, sőt még szánalomra méltóbbá vált és így inkább van kilátása alamizsnára, ha egyet-

len lába sincs, mintha egy lába van.

Erkölcsei kártérítés a napszámos kezefejének^{elvezetése} miatt nem jár./C.4330/1933. Polg jogesetlex 72/

Eszmei kártérítés egy új elvesztéséért nem jár.
/C.5864/1930.u.o.72 old./

Nemvagyoni kár megtérítését munkaképessége csökkenéséért megítélt kártérítésen felül nem igényelheti a balesetet szenvedő, aki jobb alkarját elveszítette, ha a baleset idején már nő, családós ember volt, családalapítását és az életben való boldogulását tehát a nem feltűnő eltorzulás nem nehezíti./C.1034/1936.u.o.263./

Eszmei kár megtérítésére támasztott követelésnek jogszerű az alapja, ha a baleset következtében a nő a féllábát elveszti./C.179/934.u.o.72 old./

Erkölcsei kártérítés is jár, ha a baleset következtében a kiskorú lány kézfejét elveszítette./C.5477/1934.u.o.72.old./

A sérült nő azokért a hátrányokért is kártérítést követelhet, melyek azáltal ~~nán~~ állanak elő, hogy valamely maradandó baj, vagy eltorzítás miatt valamely előnyösebb helyzet elérése megnehezítettetik vagy lehetetlenné tétetik./I. §;
G.401/1902 Magánjogi bírói gyakorlat 1901.338.old./

A bírói gyakorlat abból az okból, hogy a nő rendszerinti élethivatásának a férjhezmenetelt tekinti, márpedig a ~~g~~ férjhezmenetel esélyeit az oly testi sérelem, mely a nőn

külső torzító elváltoztatást okoz, károsan befolyásolja, a torzító hatásu testi sértés esetén ezen, a nő rendszerinti élet-hivatásának gyakorlatát gátló, illetve megnehezítő sérelmét kártalanítandó vagyoni érdeknek ismeri el./Debreceni T.G. 86/1913.u.o.1901/27 Grill/

Munkáslánynak, kinek balesete folytán a gép fejbőrét lerántotta, a keresetképeség csökkenésén felül ezen feltűnő eltorzításért külön kártérítés jár./37/1913.u.o. 1901/27.Grill./

Bírói gyakorlaton alapuló jogszabály szerint testi sérülést szenvedő fél a sértés okozójától, ha testi sértésből anyagi kára nem is származott, amennyiben ez az eset körülményei szerint méltányosnak jelentkezik, erkölcsi kára megtérítésül vagyoni elégtételt követelhet./P.VI.1977/1914 u.o. 1901/27 Grill/

Megánjogunk vagyoni káron felül a nemvagyoni kár megtérítését is ismeri. Ilyennek tekinti az állandó bírói gyakorlat a feltűnő eltorzulást és a férjhezmenés lehetőségének a csökkenését. Balkéz kis ujjja felsőharmadának elvesztése a kiskorúnak sem feltűnő eltorzulását, sem férjhezmenési lehetőségének a csökkentését nem eredményezi./K.1932.dec. 6.P.II.3132/1930.Grill Dtár 1933.360 old./

Erkölcsi kártérítés feltűnő eltorzításért akkor is megállapítható, ha az igény a kártérítésre kötelezettnek nem vétkes magatartására alapított kártérítési követelés.

/C.5857/1935.Polg.jog esetlexicon 72 old./

Erkölcsei kártérítés kiskorú sérült jelentékeny eltorzulásáért is megállapítható./C.1700/1934.u.o.72.old./

Erkölcsei kár nem jár a nyelvtanárúknak,akinek lábán autóbaleset következtében heg maradt hátra./C.4682/1930.u.o.72 old./

Erkölcsei kártérítést sérült vagyoni kárán felül csúpn az esetben igényelhet,ha sérülése folytán feltűnő eltorzulása vagy érvényesülésének egész életére kiható lényeges megnehezülése következett be./C.4330/1933.u.o.72.old./

Alaptalan bűnvádi feljelentés,rosszakaratu bírálát.

A Kuria /P.IV.8647/1927/ helyt adott a nemvagyoni kártérítés iránti keresetnek,melynek alapja,hogy a felperes,aki megelőzőleg az ellene lopás,csalás,sikkasztás miatt tett és alaptalannak talált feljelentés miatt hatóság előtti rágalmozás címén büntető panaszt tett és ennek során az alperesek bűnösnek találtattak gondatlan vádemeléssel elkövetett hatóság előtt rágalmozás vétségében.Az alaptalanul tett feljelentéssel okozott nem vagyoni kárt a bíróság megítélte.

Erkölcsei kár jár hamis bűnvádi feljelentéssel okozott erkölcsi veszteség miatt /C.3060/1933.Polg.jog esetlex. 70 old./

Ellenben erkölcsi kár fegyelmi úton való nyugdíjaztatásért nem követelhető./C.5635/1931 u.o.70 old./

Erkölcsei kár fegyelmi megrovásban alaptalanul
részesített közalkalmazottat nem illet meg /C.3134/1930 u.o.
70/

Erkölcsei kártalanítás jár a színművész ellen i-
rányuló olyan sajtóbeli bírálatért, mely a megengedett kri-
tika körét túllépte és a sértettnek nem vagyoni kárt okoz.
/C.1717/1918.u.o.70 old./

Magánjogi csábítás.

A bírói gyakorlat a nem tételes törvényen, hanem
a bíróságok esetjei döntéseiből kialakult szokásjogon alapu-
ló magánjogi csábítást tárgyzó ítéleteiben meggy legmesszebb
a nemvagyoni kár megtérítésében.

A háboru előtti joggyakorlat általában a bűncse-
lekmény /erőszakos nemi közösülés, megfertőzés/ következménye-
ként ítélte meg a nő részére az erkölcsi kártételt és pedig
abból az indokból "hogya szüzességét elvesztett lány férj-
hezmenési esélyei meg vannak nehezítve" és kártérítési igény
főleg olyan esetben illette meg a nőt, amidőn társadalmi ál-
lásához mérten kis vagyonnal rendelkezett./K.P.1672/1910/
Ha köztudomásúvá lesz, hogy egy lányon erőszakos nemi közösü-
lést követtek el, az annak férjhezmenetelét hátráltatja. An-
nak elkövetője tehát a sértett női becsületén erkölcsi integ-
ritásán és közvetve vagyoni érdekein is ejtett súlyos sérelem
miatt kártérítéssel tartozik./K.757/1912/

A joggyakorlat lassanként szakított e merev ál-
lásponttal és az erkölcsi követelmények fokozatos kielégíté-

se posztulátumához simult azzal, hogy a magánjogi csábítás alkatelemeinek egyébkénti fennforgása esetében, a nemvagyoni kártérítéshez való igénynek a nemi érintkezéssel kapcsolatos bűncselekmény irányában is helyt adott.

Bírói gyakorlatunk jogszabály erejével szögezte le a magánjogi csábítás tényálladási elemeit: az a férfi, aki tapasztalatlan tisztességes lányt előzetes házassági ígérettel, vagy a lány függő helyzetének kihasználásával vesz rá arra, hogy vele nemileg érintkezzék, a magánjogi értelemben vett csábítást követi el és kártérítéssel tartozik.

Tapasztalatlanság miatt azon szellemi, gondolatvilági és megítélésbeli adottságok hiánya értendő, melyeknél fogva a szóbanforgó egyén cselekményeinek horderejét kellő alapaossággal mérlegelni nem tudja.

A tapasztaltság hiánya a legkülönbözőbb okokra vezethető vissza. Szerepelhet elsősorban a fiatal kor; Ez azonban nem jelenti, hogy a kellő életkor kizárná a tapasztalatlanság fennforgását.

Felperes 16 éves korában közöszült 19 éves gimnazista alperessel, ki ellen mint tisztességes lány csábítás címén keresetet indított. Kuria a keresetet elutasítja, mert a felek életkorára s alperes házassági ígéret tehetésére nem utaló tanulói minőségére tekintettel a két ifju hirtelen támadt nemi felgerjedésének következménye nem a lányka tapasztalatlanságának. /K.P.III.4671/1928/

Nem vagyoni kártérítéssel tartozik a jegyes, aki a jegyességgel beállott bizalmas viszonyt arra használta fel hogy 16 éves tapasztalatlan menyasszonyával nemileg közösüljön./C.1864/1928/

A tényállás szerint felperes nő 21 éves, alperes 24. Tény, hogy alperes felperest házassági ígérettel vette rá a házasságon kívüli közösülésre. A felebbezési bíróság a keresetet elutasította, mert felperes 21 éves elmúlt és a falusi életviszonyok között a felpereshez hasonló életkorban levő lánynál a tapasztalatlanság ki van zárva./K.P.III.372/1929/

A peresfelek vasuton megismerkedvén, felperes alperes kérésére telefonszámát közölte. A nemi érintkezést az eljegyzést követő pár nap mulva kezdték meg és az eljegyzés felbontását megelőző napokban fejezték be és az irányadó tényállás szerint felperes az alperest lakásán több ízben felkereste. Ezekből a tényekből következik, hogy a felperest nem lehet oly tapasztalatlan lánynak tekinteni, aki-nek a nemi érintkezésre való rábírása, ha házassági ígérettel történt is, alkalmas volna a csábítás megállapítására./C.P. III.2411/1926/

Az olyan lány, aki 33 éves kora dacára egy férfi hozzájárását egy éven át eltűri, anélkül hogy a férfi a hozzátartozók előtt a közelebbi célokról komoly kijelentést tett volna és ha ilyen körülmények között a lány a férfit késő este egymagában fogadja és ilyenkor hosszabb időn át együtt

maradnak, nem igényelheti, hogy a bíróság őt tapasztalatlannak minősítse s a nemi érintkezésből származó erkölcsi kárát megtérítse. /P.III.4489/1927.Gr.1929/

Nem tapasztalatlan az a nő, aki bár tulcsigázott érzékiségből, de szabadon nyilvánított, megfontolt akaratból a másik fél jogellenes magatartásától függetlenül, önként adja beleegyezését az erkölcsstem nemi viszony megkezdéséhez és folytatásához /P.III.746/1929/

Felperesnő alperes ellen házassági ígéret, majd csábítás alapján lép fel kártérítéssel. Felperes alperesnek találkat kérő levelére azonnal válaszolt, orvossal kérésére megvizsgáltatta magát. Kuria a tábla ítélete elleni felülvizsgálati panaszt elutasítja, mivel az érintett körülmények mellett az a tény, hogy történt-e házassági ígéret vagy sem, nem lényeges, mert a nő, aki erkölcsi tekintetben olyan "felvilágosult" mint ezt a megállapított tényállás bizonyítja, házassági ígérettel tévedésbe ejthető nem volt és így csábítás fenn nem foroghat. /C.P.III.521/1926/

A tászteességes nő életkora a nemi élet terén való tapasztalatlanságra nincs befolyással s így nem lehet súlya annak, hogy a nemi érintkezés megkezdésekor a felperes 23 éves volt. Hogy a lány alperes féltékenységi jelenetei és szerelmében való kételkedés elosztatása következtében a házassági ígéretben bizva odaadta magát, nem cáfolja a lány ta-

pasztalatlanságát, hanem épen a csábitás módja volt a férfi részéről./P.III.7720/1929/

A P.III.4489/1927.sz ítélet ugyanezen alapon tapasztalatlannak mondja a lányt, ki az első nemi érintkezés-kor 29 éves volt.

A magánjogi csábitással kapcsolatban a tisztesség a legtöbb esetben megállapítottat az egyébként vélelmezett érintetlenségből, viszont nem következik, hogy az a nő, ki érintetlen, egyben feltétlenül tisztességes is.

Nem lehet tisztességesnek tekinteni azt a, bár nemileg érintetlen lányt, aki erkölcsi tisztaságát éveken át egyébként dobta a férfiak érzékiségének áldozatául./P.III.464/1929/Azonban a nemi érintetlenség hiánya nem jelenti egyben a tisztesség hiányát is. A Kuria P.III.1864/1927.sz. ítéletének indokolása szerint "a nemi érintetlenség hiányára alapított kifogást az ügy eldöntése szempontjából közömbösnek látta a Kuria".

Nemvagyonosi kártérítést nem igényelhet az a lány, aki elcsábitáskor már tudta, hogy a férfi nő./C.4186/1930/ Erkölcsi kártérítés nem jár annak a nőnek, aki más nősférfival ágyasságra lép s viszonyát leleplezendő annál magántitkárnoi állást foglal el./C.6872/1927/

Csábitás címén nem igényelhet kártérítést az a nő, akit első ízben nem házassági ígérettel ejtettek meg, ha utóbb a viszonyt ily ígéret alapján folytatta is./K.6519/1927/

Helyesen tagadja meg a bíróság attól a nemvagyoni kártérítést, ki csábitóját eltartásának elhanyagolása miatt azzal fenyegeti meg, hogy a tartásához szükséges pénz megszerzése végett mással fog szeretkezni. /C.3321/1930/

Erkölcsei kár nem állapítható meg azzal a férfival szemben, akinek házassági ígéretére nő korábbi házasságát felbontotta. /C.1487/1934/

Csábitás címén nem jár kártérítés a nőnek, ki olyan magatartást tanúsított, mely a feslettség és zülöttség fogalmát kimeríti. /C.5033/1935/

Csábitásból eredő erkölcsi kártérítés jogalapja szempontjából nem közömbös az, hogy a sértett a vitatott csábitás elkövetése előtt, vagy ezt követően milyen magatartást tanúsított, mert ha magaviselete olyan, mely csábitóját a házassági ígéret alól jogosan mentesítheti, kártérítést akkor sem igényelhet, ha annak előfeltételei az elcsábitás idejében fenn is forogtak. /C.2407/1930., 850/1934/

A komoly házassági ígéret perrendi bizonyítása rendszerint igen nehéz, ezért legtöbb esetben a feleknek eskü alatti kihallgatásához kell folyamodni, mely bizonyítási mód azonban természetesen csak akkor járhat eredménnyel felperesre nézve, ha vallomását valószínűsítő konkludens tényekkel tudja támogatni, ami legtöbbször közeli hozzátartozók vallomásával érhető el.

A házassági ígéretnek komolynak kell lennie. Nem tekinthető azonban ennek az uccán tett házassági ígéret, mely után vette rá a férfi felperesnőt, hogy vele néhány napig házasságon kívüli nemi életet folytasson. /C.5388/1933/

Erkölcsei kártérítést tartozik fizetni az a kiskorú, aki jegyesét elcsábította s utóbb a házasságtól visszalépett. bár törvényes képviselője a jegyességbe bele sem egyezett /C.7171/927/

Felperes apróhirdetés útján ismerkedett meg alperessel és találkozott vele kölcsönös levélváltás után megállapított helyen és időben. Később naponta találkoztak. Felperes alperes villájában két éjszakát töltött. Ezt követőleg állandóan nemi érintkezésben voltak. Felperes ama ténye, hogy apróhirdetés útján megbízható fiatalember ismeretségét kereste, nem jelenti, hogy ez nemi érintkezés szándékával történt. A közös séta sem enged erre következtetni. Eszerint alperes komolyan tett házassági ígérettel, tehát jogellenesen birta rá felperest a házasságon kívüli nemi közösülésre, mely utólag gyermek fogamzására vezetett. Tehát a házasságkötés kilátásba helyezésével történt csábítás az alperesre való vonatkozásban nemcsak erkölcstelen, de a tiltott cselekmény tekintete alá esik és mint ilyen kártérítésre kötelez. /C.P.III.3200/1928/

Házassági ígéret komolyságát a férfi nős volta már egymagában kizárja, ennél fogva nős férfi részéről elhangzott ily ígéret vagy biztatás tényére nem vagyoni kártérítést alapítani nem lehet.

Szükséges, hogy valójában házassági ígéret legyen, mert nem vagyoni kártérítési kötelezettséget a csábító hosszú ideig tartó udvarlása, mellyel megakadályozza más fiatal emberek komolyszándéku közeledését, nem állapít meg./P.III. 3079/1934/

A magánjogi csábítás speciális körülhatárolása alakult ki azokban a jogesetekben, amelyekben a férfi a nőnek a nemi érintkezésbe való beleegyezését a nő függő, megszorult, helyzetének, vagy nála elfoglalt bizalmi állásának kihasználásával, ekként tisztességtelen befolyásával szerezte meg.

Nemvagyoni kártérítéssel tartozik az a gazda, aki tőle függésben levő tisztességes érintetlen cselédjével nemileg közösül, ha abba felperes bele is egyezett./C.9252/926/

Nem vagyoni kártérítésre köteles a keresztapa, aki felperes függőségi viszonyát felhasználva, nemileg érintetlen, tapasztalatlan keresztlányával nemileg közösül /C. 831/1931/

Erkölcsei kártérítés szempontjából a függő helyzet az alkalmazotti viszony kereténél tágabb és fennforog akkor is, ha a sértett hozzátartozóinak fontos érdekei váltják ki a függő helyzetet./C.664/1934/

Az orvostól való erkölcsi függést és erkölcsi kártérítést állapít meg az ingyenesen kezelt 16 éves lánnyal szemben elkövetett csábítás./C.180/1918/

Nemvagyoni kártérítést ítelt meg a Kuria a C.P. III.2039/1930 sz.ítéletével a 15 éves falusi lány részére a kántortanítóval szemben,ki a hozzá reggelenként tejet hozó kislányt a minden határozott csábítási mód nélkül,de a lánynak vele szemben való tiszteletét és függő helyzetét kihasználva vette rá a nemi közösülésre.

A függőségi viszonymnál minden csábítási eszköz nélkül a helyzetnek jogellenes kihasználása megállapítja a kártérítési kötelezettséget.

Azonban egymagában a függő viszony /cseléd/ annak megállapítása nélkül,hogy a közösülés a függő viszony kihasználásával történt - nem jogosít a szüzességtől való megfosztás miatt kártérítésre./C.P.VI.7474/1926/

Erkölcsei kártérítéshez való jogát elveszti az a nő,aki munkaadójával a szolgálati viszony megszűnte után a nemi viszonyt továbbra is folytatja. (C.3648/1933).

A sértett beleegyezése nem szünteti meg a személye ellen irányuló cselekmény jogellenességét,ha a sértő a sértett beleegyezését,a sértett fogyatékos elmetehetségének,tapasztalatlanságának,könnyelműségének,függő vagy megszorult helyzetének,vagy a nála elfoglalt bizalmi állásának kihasználásával tisztességtelen befolyással szerezte meg./P.III.6878/1927 Grill 1929.920/

A cselekvőképtelen nőszeméllyel való házasságon-
kívüli nemi közösülés az erőszakos nemi közösülés fogalma
alá esik ugyan, de erkölcsi kártérítés a cselekvőképtelen - az
adott esetben gyengeelméjű-nőnek csak akkor jár, ha tisztessé-
ges és tapasztalatlan; ha tisztességét már korábban elveszítet-
te, kártérítési igénye nincs. /P.III.1187/1937./

Állandó gyakorlat, hogy a viszony állandósulása
a nem vagyoni kártérítéshez való igényt rendszerint megszünt-
teti. Nem vagyoni kártérítésre nem jogosult az a nő, aki kény-
szerítő ok nélkül 13 évet meghaladó időn át tart fenn nemi
viszonyt és csupán erre alapítottan kér kártérítést. /2938/1935/
Erkölcsi kártérítést nem igényelhet az a lány, aki a házassá-
gon kívüli nemi viszonyt az első nemi érintkezés után állandó-
sítja /C.7174/1929/

Nem jár azonban igényvesztő hatállyal a viszony
további fenntartása akkor, ha a nő a férfi komoly házassági
ígéretébe vetett bizalom folytán az ígéret beváltásának lehe-
tősége mellett és annak reményében vagy függőségi helyzeté-
nek további fennállása miatt tartotta azt fenn. A C.P.III;
542/1928. az ítélete szerint alperes a felperes tisztességes
lányt házassági ígérettel hónapok után vette rá a nemi érint-
kezés megkezdésére s azután is állandóan hitegette, a halasztás
okául szülei ellenzését jelölte meg és azt mondta, hogy ha a
viszonyból gyermek fog származni, akkor szülei hozzá fognak
járulni a házassághoz. A gyermek születése után alperes fel-

perest elhagyta. Alperes a perben a kártérítési igénnyel szemben azzal védekezett, hogy a hosszas nemi érintkezés folytán ágyassági viszony keletkezett s így a felperes tisztességét elveszítvén kártérítést nem követelhet. Kuria alperest marasztalja, mert a bírói gyakorlat értelmében a házassági ígérettel kapcsolatban elkövetett magánjogi csábításért járó erkölcsi kártérítéshez való igényt a tovább is fenntartott nemi viszony nem szünteti meg, ha azt az elcsábított tisztességes lány éppen a körülmények szerint komoly házassági ígéret megismétlésében vetett bizalom és az ígéret valóra váltásának lehetősége mellett tartotta fenn.

Kuria P.III.4680/1928. sz. ítélete szerint a felek ismeretsége a tánciskolában kezdődött, mikor a felperes 15 éves urilány volt. Csak évek múlva kezdődött a nemi viszony alperes házassági ígérete után és azután többszörös megszakítással, aminek oka a férfi szüleinek az a magatartása volt, hogy a házasságot ellenezték. Ezen bizalmas viszony körülbelül 5 évig tartott. A férfi többször tett olyan nyilatkozatot és tanúsított olyan magatartást, mely a lányt abban a hitében, hogy a férfi őt tényleg feleségül kívánja venni, újból megerősítette, Kuria megítélte kártérítést, mert úgy látta, hogy a fiatal és tapasztalatlan urilány még mindig komolyan hihetett az ígéret komolyságában. E tényállás határeset, ahol a lány fiatal korára való tekintettel feltehető, hogy valóban hitt a házassági ígéretben.

A C.P.III.1681/1930.sz.ítélet kifejlődött bírói gyakorlatnak mondja azt a szabályt,hogy ha a nő a nemi viszonyt a férfi házassági ígéreteinek megismétlése következtében folytatja,a nemi viszony állandósulása a kártérítés megítélését nem zárja ki.

Általában azonban szabály,hogy "a jóerkölcsökbe ütköző házasságon kívüli nemi viszonyoknál az állandósulás a csábítás miatti kárigényt megszünteti"/C.P.III.11795/1930/

A kivétel mély és emberséges belátással enyhít a könyörtelen puritanismuson - mondja Beck Salamon - de a kiinduló pontot még így is tulridegnek találja,indokolását meggyőzőnek nem érzi.Szerinte,ha a jog az "önelhatározás" olcsó érvével szakít és csábítás esetére a nő erkölcsi kárigényét elismeri,bár "nemi érintkezés mindig a nő tudtával és beleegyezésével történik" akkor nem helytálló a csábítás tényével a nő javára keletkezett kárigényt megszüntnek tekinteni,ha a viszony állandósul.Ez a tétel már a bizonyítási teher folytán is méltánytalan.Azt még el lehet várni,hogy a nő bizonyítsa a házassági ígéretet,de már sokszor nehéz lesz igazolni,hogy az első nemi érintkezés után a férfi újabb,sőt folytatólagos házassági ígéretet tett.A bizonyítási teher súlyától eltekintve,az egyszer elbukott nő,amikor a csábítás megtörtént,tisztességes volt;ezen a tényen nem változtat az sem,ha utóbb tisztességtelenné vált.A tisztesség további fenntartását nem lehet megkivánni - mondja Beck - a tisztesség kikezdéséért,meingingatásáért járó erkölcsi kár-

igény előfeltételeül. Gyakorlatunk elég gyakran említi az erkölcsi kárkövetelés megalapításának indokául a nő erkölcsi integritásának kisebb értékűvé válását és férjhezmenetele esélyeinek csökkenését. E csökkent értékű tisztesség megtartása legyen az előfeltétel? Ez könnyű kibuvó a csábitónak. Tartóssá teszi a viszonyt, vigyáz, hogy újabb házassági ígéret ne legyen bizonyít^{ható}~~ható~~. A nőnek erkölcsi kárigénye, neki juttatott elégtétel az erkölcsi sérelemért, erkölcsi értéke azzal járó csökkenéséért. Ez az erkölcsi kárigény nem a jövőbeli életmód kifogástalanságáért kilátásba helyezett jutalom, hanem a múltban elszenvedett sérelem anyagiakban nyújtott tökéletlen helyreállítása.

Az itt előadottakban Beck Salamonnak elvileg tökéletesen igaza van. Valóban az ember igazságérzetét a mai bírói állásfoglalás nem elégíti ki. Ennek konstatálása mellett azonban azt is meg kell állapítanunk, hogy Beck Salamon figyelmen kívül hagy egy fontos körülményt, talán éppen a legfontosabbat. Miként a tételes szabály, akként a bírói gyakorlat is amellett, hogy meglévő helyzeteket, életviszonyokat rendez el és szabályoz, a jövőre ezek tekintetében irányítólag is kíván hatni. Akkor midőn a nőt intakt erkölcsi értékének heki be nem tudható csorbulása miatt a körülményeknek megfelelő mértékben kártalanítja, arra is rá akarja szorítani, hogy ezt a csökkent integritást megtartsa és az emberi meg-

becsülésre magát érdemesnek mutassa.

A nemvagyoni kár kiszabásánál csábitás esetén a felek társadalmi helyzete, egyénisége és vagyoni viszonyai jöhetnek számításba./C.3906/1934/ Csábitás esetén oly összeg jár kártérítésül, melynek birtokában a lány férjhezmenési esélyei oly mértékben nőnek, mely mértékben az a csábitással csökkent./C.6441/1924/

Nem vagyoni kártérítésről kiskorú lány saját személyében le nem mondhat./C.7424/1925/

Csábitásból eredő követelés a kereset beadása után öröklés tárgya lehet /4935/1929/

XI.

Javaslat de lege ferenda.

Az előzőekben elméletileg kifejtteni, a vonatkozó irpdalomra utalással tételes intézkedésekkel és birói gyakorlattal megvilágítani igyekezett problema tekintetében kialakult álláspontunk szerint:

Szükséges volna, hogy a nem vagyoni érdekek védelmét ne külön személyiségi jogok biztosítsák, hanem olyan általános magánjogi rendelkezés, mely a nem vagyoni érdekeket a maguk egészébe és épen úgy védelemben részesíti mint a vagyoni érdekeket. Szükséges volna, hogy a magánjogi törvénytervezet idevágó szakaszai ennek megfelelően módosíttassanak és pedig:

1. A személyiségi jogról szóló külön általános

szabályozás töröltessék./107-108. §§/

2.A 1111.§,mely általában a kártérítésről szól,
következőleg módosítandó:"Aki kártérítésre van kötelezve,
minden /ugy vagyoni mint nemvagyoni/kárt megtéríteni tarto-
zik"stb.Második új bekezdésként beszúrandó:"Kár minden hát-
rény,mely valakit személyében,vagy vagyonában ért"Ezután
következnék harmadikként a jelenlegi második bekezdés./ifj.
dr.Szigeti László:A nem vagyoni érdekek védelme Polgári jog
1930.10sz.525 old./

BYA 193